

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Libri de peccatorum meritis et remissione et de baptismo paruulorum ad Marcellinum, de spiritu et littera, epistula ad comitem Bonifatium, de cura pro mortuis gerenda, de immortalitate animae, de ...

Augustinus, Aurelius

[S.l.], [10. Jahrh.]

Augustinus: de quantitate animae

[urn:nbn:de:bsz:31-67057](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-67057)

meliora sunt. quod his naturis datum est quae non mole maiore
plus possunt minoribus molibus; sed sine tumore ullo localis mag-
nitudinis eadem speciei potentiora sunt quae meliora. in quo genere
est anima corpore melior & potentior; quae propter cum pilla ut die-
tu est corpus subsistit. ipsa in corpore uero nullomodo potest; corpus
enim nullum fit nisi accipiendo per animam speciem. ac anima ut corpus
fieri & non accipiendo speciem sed amittendo fieri possit. & propter
fieri non potest. nisi forte loco anima continetur & localiter corpo-
ri iungitur; nam si ita est. potest tam fortasse maior moles quamquam
speciosior in sua deteriori uertere speciem. ut aer maior igne mino-
re. sed non est ita moles quippe omnis quae occupat locum. non est in singu-
lis suis partibus tota sed in omnibus. quare alia pars eius alibi est & alibi
alia. anima uero non modo uniuersae mole corporis sui sed & in unicuique
particulae illius tota simul ad est. partem enim corporis passione tota sen-
tit. nec in toto tamen corpore; cum enim quod dolere & impedire. aduertitur
oculus lingua loquitur ad mouetur manus. quod non fieri potest. nisi id quod
animae in eis est partibus & impedire sentire. nec & sentire quod ibi
factum est absens possit; non enim nuntio aliquo credibile est fieri non
sentiente. quod nuntiat. quia passio quae fit non continuatione molis
currit ut ceteras animae partes quae alibi sunt. Latere non sinat. sed
sed illud tota sentit anima quod in particula fit pedis. & ibi tantum
sentit ubi fit. tota igitur singulis partibus simul ad est quae tota simul
sentit in singulis. nec tam hoc modo ad est tota ut candor & alia huius-
cemodi qualitas in aëre quaque parte corporis. & data tota est. non quod
in alia parte corpus patitur cum coloris in mutatione. potest ad eam
dorem qui est in alia parte non pertinere; quae propter secundum partes
molis a se distantes. & ipse a se distare conuenit. non autem ita est in anima
pro sensum de quo dictum est probatur. **EXPLICIT DE INMORTALITATE ANIMAE**
INCIPI DE QUANTITATE ANIMAE

Quo uideote abundare ocio. quae so ut mihi respondeas de his quae
me mouent. non ut opinor inopportune atque incongrue. sepe
mihi cum absente multa quae sisse. nescio qua illa graeca sententia
me de terra nudum putasti. quae prohibemur ea quae supra nos
sunt requirere. nunc uero non puto nos ipsos supra nos esse.

79
quam obrem cum de anima quaero non sum dignus qui audiam quod d super
nos quid ad nos. sed fortasse dignus qui audiam quid simus nos. Et tenu
mera breuiter quae audire de anima uelis. faciam. nā sunt mihi ista
diuturna cogitatione preparata qua ergo igitur unde sit anima.
qualis sit. quanta sit. cum corpori fuerit data. cum ad corpus aduenerit
qualis efficiatur. qualis cum abcesserit. cum quaeris unde sit anima. duo
quaedam intellegere cogor. aliter enim dicim unde sit homo quae sit ei
patria scire cupientes. aliter unde sit cum quaerimus unde constat. id est
ex quibus elementis rebus que compositus. quid horum scire uis. cum in
terrogas unde sit anima. utrum nā quasire regionē ei & patriā unde
huc uenerit nosse desideras. an uero quae sit ei substantia requiris.
equidem utrumque scire uellem. sed quid sit sciendum prius tuo
iudicio malo committere. ppriā quandā habitationē animae ac patri
ā dñi ipsum credo esse a quo creatum ē. substantiā uero ei nominare
non possum. non enim ea puto esse ex his usitatis notisque naturis. quas
istis corporis sensibus tangim. nā neque ex terra neque ex aqua
neque ex aere neque ex igne neque ex his omnibus neque ex aliquibus con
iunctis hoc constare animā puto. sed quē amodum si ex me queres
arborista ex quibus constat notissima ista quattuor elementa nomina
re ex quibus omnia talia constare credendum ē. porro si queres quaerere
unde ipsa terra & aqua & aer & ignis constat nihil iam quod dice
rem repperirem. sic cum quaeritur ex quibus sit homo compositus.
respondere possum ex anima & corpore. rursum de corpore si quaer
as ad illa elementa quattuor recurrā. de anima uero quaerenti tibi
cum simplex quiddam & ppriae substantiae uideat esse. non aliter he
rea ac si quaeras ut dictū ē unde sit terra. quomodo ea ppriā uelis ha
bere substantiā cum dixeris. adō factā non intellego. quomodo & ter
rā ipsā adō factā negare non possū. & tamen non possum dicere ex qui
bus quasi alius corporibus terra constat. simplex enim corpus ē terra
eo ipso quod terra ē. & ideo elementum dicitur omnium istorum corporum
quae sunt ex quattuor elementis. non ergo sibi aduersatē sententia
qua dicimus & adō animā factā & ppriā quandā habere naturā. hanc
enim ei pprium quandā naturā & sua dñs ipse fecit. ut ignis ut aeris ut
aquae ut terrae. quo cetera ex his omnibus componerent. interim ac

cepi unde sit anima quae mecum sedulo retractabo. & si quid memouerit
post requirā. unde quaeso explices qualis sit anima. Videtur mihi ee
similis dō. de anima enim nisi fallor requiritur humana. id ipsum ē quod
abste explicare uellem quē ammodū sit anima dō similis. cum dō
anullo factum ē credamus. animā uero ab ipso dō factā supra dixe-
ris. quid tu difficile putas dō fuisse. ut aliquod sibi simile faceret.
cum hoc in tanta uarietate imaginū & uā nob uideat ee concessum.
sed nos uideamus mortalia facere. dō autē in mortale animā fecit ut
opinor. nisi forte tibi aliter uideatur. ergo tu uelles talia fieri ab
hominibus. qualia dō facit. non equidem hoc dixerim. sed quē ammo-
dū ipse immortalis in mortale quiddam fecit ad similitudinē suā.
sic & nos immortales ad dō facti ad similitudinē nrām quod facim.
in mortale ee debet. recte diceret. si ad eī imaginē pingeret ta-
bulā quod in te in mortale ee credis. nunc uero mea exprimis si-
militudinē corporis. quod pfecto mortale ē. quomodo ergo sū simi-
lis dō. cū in mortalia nulla possū facere ut ille. quomodo nec ima-
go corporis tui potest hoc ualere quod tuū corpus ualēt. sic anima
non mirandum ē si potentia tantā non habet. quantā ille ad cui
similitudinē facta ē. & hoc interim satis ē. die nunc quanta sit
anima. quomodo quaeris quanta sit. non enim intellego utrum eī qua-
si spatium Latitudinis t longitudinis t roboris t horū simul omni-
ū requiras. an quantum ualeat nosse uelis. solemus enim quaerere
quantus fuerit hercules. id est in quot pedes statura ei porrecta
fuerit. item quantum uir fuerit id ē. quantaē potentiae atq; uirtu-
tis. utrumque de anima scire cupio. atq; illud superius die non po-
test nec omnino intellegi de anima. non enim ullomodo aut longa-
aut lata aut quasi ualida suspicianda ē anima. corpora ista sunt
ut mihi uidetur & de consuetudine corporū. sic de anima quae-
rimus. ideoque bene praecipitur & uā in misericordiis ut omnia corpora
condemnat uniuerso q. huic mundo renuntia. qui ut uidem corpus
reus ē quis quis se talem reddi desiderat qualis ad dō factus ē. id ē
simile dō. non enim alia salus animae ē. ut renouatio aut reconcilia-
tio auctori suo. quam obre quanta sit anima secundū inquisitionē
hanc tibi respondere non possum. sed possum affirmare neque

illā longā eē nec latā nec robustam. neque aliquid horum quae in m̄
 suris corporum quaeri solent; & hoc cur existimē. rationē tibi reddā
 si placet. placet uero. ac uehementer exspecto. uidetur enim mihi quasi
 nihil eē anima. si nihil ē horum. prius ergo si uidetur ostendā tibi
 multas eē res quas non possis dicere nihil eē. nec tamen in eis inueni
 ri aliqua huiusmodi spacia qualia non in anima requiris. ut non solum
 non tibi ex eo nihil anima eē uideatur quod in ea non inuenis. Longi
 tudinē siue aliquid tale. sed eo preciosior & pluris aestimanda sit
 quo nihil horū habet. Deinde utrū uere nihil horū habeat uide
 bimus. utere quo uis ordine. ac modo ego audire & discere paratus
 sum. recte facis. sed uolo interroganti mihi respondeas. fortasse enī
 ea quae te docere conor ipse iā nosci. credo enī non te dubitare hanc
 arbore non eē omnino nihil. quis dubitauerit. quid illud. num dubitas.
 iustitiā multo eē hac arbore meliore. ridiculū istud quidem. quasi
 uero ulla sit comparatio. liberaliter mecum agis. sed illud nunc atten
 de. cum constat ita eē hanc arbore deteriore quā ē iustitia ut
 nec ut nec comparanda quidem tibi uideatur. & hoc lignū non eē
 nihil confessus sis. placetne tibi ut ipsam iustitiā nihil eē credam.
 quis hoc demens crediderit. recte omnino. sed fortasse arbor haec
 ppter ea tibi uidetur eē aliquid quod longa ē p suo modo & lata
 & robusta. quod si detraxeris. nihil erit. ita uidetur. quid ergo. iusti
 tia quā non nihil eē confessus es immo quiddam longe diuinius
 longeque pretantius. uidetur tibi longa eē. nullo modo mihi iustitia
 aut longa aut lata aut tale aliquid cogitanti potest occurrere. si
 igitur nihil horum ē iustitia & tamen ipsa nihil non ē. cur tibi anima
 nihil uidetur. nisi ei aliqua longitudine sit. age iā non mihi uidetur
 ex eo nihil eē anima quod longa nec lata nec robusta sit. sed utrū
 uere ita sit nondum eē dictum sciffieri enī potest. ut multa sint mag
 ni estimanda quae istis careant. sed non continuo ex hoc genere ani
 mā eē credendum puto. scio istud nob̄ enodandum restare. & hoc me
 deinceps explicaturū pmiserā. uerum quia res subtilissima ē & lon
 ge ab os mentis oculos quaerit quā humana consuetudo in cottidia
 nae uitae actibus habere solita ē. ammonēo te ut p ea p quae te
 ducendum existimo libens p gas. nec nrō quodam necessario ur.

cuitu defecigatus egre toleres aliquando retardius ad id quod cupis pue-
nire. nam prius abste quaero utrum corpus ullum putes ee quod non ip-
modo habeat aliqua longitudine & latitudine & altitudine. qua
dicas altitudine non intellego. illa dico. qua efficitur ut interiora cor-
poris cogitentur aut &ia sentiantur si plura ut utrum. qua qua si hoc
de maius corporibus. quantum mea opinio e neque sentiri possunt neque
omnino corpora ee recte existimari. hinc mihi uolo apperas quid tu
sentias. prius non dubito corpora omnia his careere non posse. quid il-
lud potes cogitare ista tria non ee nisi in corporibus. non intellego quo
modo ee alibi possint. ergo anima non putas ee aliud qua corpus. si &ia
uentum corpus ee confitemur. negare non possum corpus mihi anima
uideri. na tale aliquid ea ee cogito. corpus qui dem uentum ee ta concedo.
qua si me deflatu interrogares. na nihil aliud qua istum aere comotum
& agitatum uentum ee sentimus. quod in loco tranquillissimo & ab omni-
bus uentis qui &isimo t breui fabello apbari potest. quo &ia muscas abigen-
tes aere comouem flatumque sentimus. quod cum eueniret. oculi uere
quoda motu caelestium t terre noru corporu pmagnu spatia mundi
uentus uocatur. ex diuersis partibus caeli nominat &ia diuersa sortus.
antibi alter uidetur. mihi uero nihil. & probable ee accipio quod dicas.
sed lego anima non ipse uentum sed tale aliquid ee dixi. Dic mihi pri-
us utrum ipse uentu cui mentione fecisti habere aliqua longitudine
latitudine & altitudine sentias. deinde uidebimus utrum tale aliquid ani-
ma sit. ut hoc modo &ia quanta sit inuestigare possimus. quid hoc aere
& longius & latius & altius facile inueniri potest. que comotu uentum ee
nunc abste mihi persuasum e. recte dicas. sed nu qui n anima tua putas ee
nisi in corpore tuo. ita puto. intrinsecus tantum ut tamqua aqua utre
impleat. an tantu forinsecus uelut tectoriu. an & intrinsecus & extrinse-
cus ea ee arbitraris. hoc sentio quod ultimū requisisti. na nisi ee intrin-
secus nihil in uisceribus nrif uitale habere & nisi ee extrinsecus non &ia
in uite leuiter possit sentire pungente. quid ergo amplius quaeris quan-
ta sit anima cum uideas ee tanta quanta ipsa spatia corporis patiuntur.
si hoc ratio docet & nihil amplius requiro. recte facis nihil quaerere am-
plius qua docet ratio. sed haec ratio uidetur ne tibi firmissima. quan-
do alia non inuenio. uidetur. suo eni loco quaerā quod me multum mouet.

81
utrum haec figura cum eadem maneat cum corpore excesserit. nā hoc
inter discutienda ultimū me posuisse memini. sed quō denūmero animarū
querere ad quantitatem mihi uideatur pertinere. non est hoc loco preter
eundem existimo. non incongrue existimas. sed prius de spatio eius quod
me ad huc mouet. explicem si placet. ut scia ego aliquid discā. sit tibi iā
satis factū ē. quaere ut uis. nam tua ista simulata dubitatio dubitare me
uerissime facit. de hoc ipso quod iā pactum est psumpserā. dic mihi quae
so te. utrum ea quae appellatur memoria non tibi nom inane uideatur.
cui hoc uideri potest. animae hanc esse arbitraris an corporis. & hinc du
bitare ridiculum ē. quod enim ex animae corpus meminisse aliquid cre
di aut intellegi potest. meministi ne tandem urbis mediolanensis. ualde
memini. nunc ergo quia ei facta mentio ē. recordaris quanta & qualis sit.
recordor sane. ac nihil recentius atq; integrius. nunc ergo cum oculis eam
non uideas. animo uides. ita ē. meministi credo & cum quanto spatio terra
rum nunc a nobis longe absit. ita & hoc meministi. uides itaque animo & iā
ipsa locorum distantia uideatur. igitur anima tua hic sit ubi corpus. nec ultra
spatium ei porrigatur. ut superior ratio demonstrabat. unde fit ut illa
omnia uideatur. p̄ memoria hoc fieri puto. non quo illis locis sit presens. ima
gines ergo illorum locorum memoria continent. ita sentio. nā & quid nunc ibi
agatur ignoro. quod utique non ignorare. si animus meus usque ad ea por
rigitur. & ut presentia quae sentitur. uerū mihi uideris dicere. sed certe is
tae imagines corporum sunt. ita necesse ē. non enim aliud sunt urbes terrene
quā corpora. numquā ne intus es parua specilla. aut numquā in pupilla
oculi alieni faciem tuā uidisti. immo sepe. cur multo breuior quā ē apparatus.
quid enim uelles aliud quā ut p̄ modo speculi uideretur. necesse ē ergo ima
gines corporum si parua sunt corpora in quibus apparent. paruas appa
rere. necesse omnino. cur ergo cum tam paruo spatio sit anima quā corpus
ē ei tā magnae in ea possunt exprimi imagines. ut & urbes & latitudo
terrarum & quaeq; aliena ingentia apud se possit imaginari. uolo enim
cogites paulo diligentius quanta & quā multa memoria nra continet.
quae utique anima continentur. qui ergo fundus ē qui sinus quae in m
fitas quae possit haec capere. cum ea tantā quantū corpus ē superior
ratio docuisse uideatur. non inuenio quid respondeat. nec satis explicare
possum quantā me ista moueant. & multū me ipse derideo qui superio

ri rationi tam cito consenserā. ut ex isto corporis modo quanta sit anima ter-
minare. non ergo iam tibi tale aliquid uideatur qualis uentus ē. nullo modo.
nā & iam si aer iste cuius quasi flatum uentum ē. probabiliter creditur
uniuersum istum mundum possit implere. innumerabiles tales tantosque
mundos secum anima imaginari potest. quas imagines quo spatio contineri
suspiciari non possum. uide ergo. non melius sit eā credere. ut superius
dixerā. nec longam neclatā. sicut mihi de iustitia concesseras. facile
assentiret. nisi me plus conturbaret. quorursus pacto tantorum spatorum
imagines innumerabiles nulla sua & longitudine & latitudine &
altitudine capere possit. inueniemus hoc fortasse quantum licet. si pri-
us diligenter discutiamus haec tria. id ē longitudine. latitudine & alti-
tudine. itaque entere cogitare longitudine. quae adhuc nullā lati-
tudine assumpserit. nihil possum tale cogitare. si enim filium araneae
in animo confatuero. quo nihil exilius solemus uidere. occurrit mihi
& iam in eo tamen & longitudo p̄ se & latitudo & altitudo. quae quales
cumq; sint. eē tamen negare non possum. non usque quaq; absurda ē
responsio tua. sed certe cum tria ista eē in araneae filo intellegis.
discernis haec. & quid inter se differant nosti. an aliter potui uidere
nihil horum de eē huic filo. quo igitur intellectu haec discernisti
hoc potes & iam si unctis illis solā longitudine cogitare. nec aliquod cor-
pus uoluas animo. nam quodcumque fuerit. his omnibus non carebit. in cor-
porum ē enim quod te nunc intellegere cupio. nā solā longitudo non
nisi intellegi animo potest. in corpore inueniri non potest. iā intel-
lego. ergo istā longitudine si quasi secare cogitatione p̄ longū uelis.
uides p̄fecto non posse. nam si potest. in eā & iam latitudo manifestum ē.
hanc igitur longitudine merā & simplicem si tibi placet. lineā uocemus.
hoc enim nomine a multis doctis appellari solent. uoca quaequid uis. non enim
mihi de nominibus laborandum ē. cum res apta sit. benefacis. & non so-
lum approbo uerum & iam moneo. ut semp̄ rerum curā magis quā uer-
borum te habere. delectet. sed linea ista quā iā ut opinor bene in-
tellegis si porrigatur. siue ex una siue ex utraque parte. qua in lon-
gum porrigi potest. cernis nullum eē finē. an ad hoc contemplan-
dum minus ualeat. acies mentis tuae. contemplor omnino. ac nihil
facilius. uides ergo & iam nullā figurā posse fieri. nihil agatur aliud

quā ut illa linea porrigatur: quā dicas figurā nondum intellego: figurā
interim uoco. cum aliquod spatium linea lineisue concluditur: tam quam
si circuli faceres aut quattuor lineas finibus suis sibi & iungeres. ita
ut nullius finis ab alterius copulatione liber eet. quid dicas figurā iam
me uidere arbitror: sed utinā tam uiderē quo ista tendant aut quid ex
his effecturus sis. ut ego quod de anima requiro scia. hoc initio te amonui
& postulauit. ut patienter ferres aliquantum circuitū nr̄m. quod itē quae
so ut facias. non leuis res quaeritur. non facili ad cognoscendū. nosse hoc
enī plane ac tenere uolumus si fieri potest. aliud ē enī cum auctoritati
credimus. aliud cum rationi. auctoritati credere magnū conpendium ē.
& nullus labor. quod sit delectat. poteris multa legere quae magni
& diuini uiri de his rebus necessaria quae uidebant salubriter imperi
tioribus quasi nutu quodā locuti sunt. credique sibi uoluerunt ab his quorū
animis t̄ tardioribus t̄ implicatioribus alia salus eē non possē. tales enī
homines quorum p̄fecto maxima multitudo ē fixatione uelint uerū cō
prehendere. similitudinibus rationū faeilime decipiuntur. & in uarias
noxiasque opiniones ita labunt. ut emergere inde aut liberari aut
numquā aut egerime queant. his ergo utilissimū ē excellentissime
auctoritati credere. & secundum hoc agere. utū. quod sit utius putas. non
solum nihil resisto. sed & uia multum approbo. si aut cupiditate istā re
frenare non potes qua tibi p̄ sua sibi ratione puenire ad ueritatem. mul
ti & longi circuitus tibi tolerandi sunt. ut te ratio non adducat nisi ea quae
sola ratio dicenda ē. id est uera ratio. & non solum uera sed ita certa &
& ab omni similitudine falsitatis aliena sitam nullomodo haec ab homi
ne inueniri potest. ut nullae disputationes falsae aut ueri similes ab ea
te possint traducere. nihil iā praepere desiderabo. agat ac ducat
ratio qua uult. dū modo p̄ducatur. d̄ hoc faciat. qui aut de solis talibus re
b; aut certe de his maximo deprecandus ē. sed ad rem quā instituerā.
redeam. nam & si quid sit linea & quid sit figurā iā tibi notum ē. dic
quod ab te quaero. adē utrū putes ullā figurā fieri posse. si linea ex
utraque parte aut ex altera p̄ infinitum ducatur. nullomodo id fie
ri posse confirmo. quid dignum agendum ē. ut figurā faciamus. quid nisi
ut illa linea infinita non sit. & ducatur in circulum. ut ex alia parte
se contingat. non enī uideo quomodo aliter possit ex una linea con

dudi aliquod spatium; quod nisi fiat. secundum tuam descriptionem figura
non erit. quid si rectis lineis figuram facere uelim potest fieri. ut de una
linea fiat. an non potest. nullomodo. quid duabus. nec hoc quidem. quid
tribus. uideo posse. bene igitur nosti ac tenes cum figura tribus lineis
rectis facienda est minus quam tribus non posse. an si illa tibi aduersatur
ratio. de hac sententia deuocabit. plane si quis mihi hoc falsum esse mon-
strauerit. nihil erit quod me scire posse confidam. nunc ergo illud
responde. quomodo tribus lineis figuram feceris. cum se finibus iun-
gunt. quid ubi se iungunt. nonne uidetur tibi angulus fieri. ita est
quot ergo angulis haec figura constat. totidem. quot lineis. quid ip-
sas lineas pares constituisit an impares. quid anguli. tantundem om-
nes patent. an est aliud alio contractior et aptior. Quia ipsos pares
esse uideo. potest ne fieri. ut in figura quae tribus rectis paribus li-
neis facta sit impares anguli sint. an non potest. nullo prorsus modo.
quid si rectis lineis tribus sed imparibus figura constat. possunt
Quia in ista pares esse anguli. an aliud intellegis. omnino non possunt.
recte dici. sed dic quae so. quae nam tibi figura melior uideatur et pul-
chrior. an quae imparibus an quae paribus lineis constat. quid dubitatur
ea esse meliorem. in qua aequalitas praueat. ergo inaequalitatem qua-
te praepone. nescio utrum quisquam non praeponat. uide nunc in figura
quae tribus angulis paribus perfecta est. quid in ea sit angulo contractior
id est ex alia parte contrapositum. utrum linea an angulus. linea ui-
deo. quid ergo. si et angulus angulo et linea lineae contraria sit. non-
ne fateris aequalitatem esse potioram in ea figura in qua id accidit. fa-
teor quidem. sed quae a modum id fiat tribus lineis omnino non ui-
deo. quid quattuor lineis. potest ne hoc fieri. prorsus potest. melior
est igitur figura. quae quattuor lineis rectis paribus quamque tri-
bus constat. certe melior. si quidem magis in ea aequalitas ualeat.
quid ergo ista quae quattuor rectis paribus lineis constat censet ne
posse. Quia ita fieri. ut non anguli omnes in pares sint. an non pu-
tas. uideo posse. quoniam modo. si duo contractiores. duo aptiores sint.
uide sine Quam quae a modum. etambo contractiores etambo aptio-
res sibi contrariae sint. ac uerissime atque aptissime. seruatum
igitur et hinc quanta seruari potuit aequalitatem cernis. Cernis

enim pfecto fieri non posse. ut cum quattuor paribus lineis figura p
 fietur. non aut omnes aut certe t bini anguli pares sint. quaeque tam
 sunt paria sibi ex contrario respondere. cerno & firmissime teneo.
 nihilne te mouet. & uia in his rebus tanta & tam inconcussa quaeclamius
 titia. quonam modo. quia nihil ut arbitror dicimus esse iustitiam. nisi aequita
 te. aequitas aut ab aequalitate quadam uidetur appellata. sed quae in
 hac uirtute aequitas nisi ut sua cuique tribuantur. porro sua cuique
 nisi quadam distinctione tribui non possunt. an aliter putas. manifestum
 est. & prorsus assentior. quid distinctione arbitraris ne esse ullum. si omnia
 paria sint ut nihil omnino inter se differant. nullomodo ergo iustitia
 seruari non potest. nisi in rebus in quibus seruatur ut sit quaedam ut ita di
 ca imparitas & dissimilitudo. intellego. cum igitur faciamus istas fi
 guras de quibus agimur inter se esse dissimiles illa scilicet quae tribus &
 hanc quae quattuor angulis constat cum ambae paribus lineis fiant non
 ne uidetur tibi quaedam recentia iustitia. ut illa quae habere non potest
 paritatem contrariorum inconcussa teneat angulorum aequalitatem. in hac
 uero quia tanta est contrariorum congruentia illa lex angulorum amittit
 non nullam inaequalitatem. hoc ergo cum me multum moueret. quae ren
 dum abs te uisum est quonam modo ista ueritate aequitate aequalitate de
 lectare. ut cerno quid dicas. & non medio eriter amiror. age nunc quia in
 aequalitati aequalitatem iure preponis. ne quisquam omnino est ut opinor
 humano sensu predictus cui non id uideatur. quaeramus si placet figura
 ra in qua summa aequalitas inueniri queat. quaecumque enim erit. ea ceteris
 sine dubitatione preferatur. placet uero. & quae ista sit scire cupio. prius
 ergo responde. utrum tibi illarum figurarum quarum iam quantum satis uide
 batur facta mentio est ea uideatur excellere. quae quattuor lineis pa
 ribus totidemque angulis paribus constat. namque in hac ut uides
 & linearum aequalitas & angulorum est. & quod in illa quae tribus lineis
 paribus clauditur non inueniebamus ad hanc paritatem contrariorum.
 nam lineae linea & angulus angulo est ut cernis contrarius. ita uero est
 ut dicas. habetne summa aequalitatem. an aliter tibi uidetur. nam si habet.
 frustra ut in facueramus aliam quaerimus. si autem non habet. uolo id ipsum
 mihi abs te demonstretur. uideatur mihi habere. nam ubi & anguli
 pares & lineae sunt. ubi adprehendenda inaequalitatem non uideo. ego

aliud sentio. nā recta linea donec ueniat ad angulos sūma aequalitate
p̄dita ē. sed cum ex diuerso latere alia coniungitur linea & angulū
facit. non ne censes hoc ipsum eē inaequale. An tibi figurae pars quae
linea ducitur cum illa parte quae angulo concluditur congruere
uidetur aequalitate aut similitudine. nullomodo. & me pu dēl teme
ritatis meae. eo enī ductus sum. quod & angulos in ea pares inter se &
latere cernere. sed quis non uideat eorū laterū ab angulis magnam
differentiam. accipe aliud inaequalitatis aptissimū in diu. certe enim
cernis t̄ illam figurā triangulā parib; lineis constante. t̄ istā quadra
tā habere aliquod medium. cerno plane. quid ab eodem medio cum lineas
ad omnes figurae partes ^{diuis} pares ne tibi duci lineae uidentur
an impares. impares prorsus. nā longiores eas necesse ē eē quas in an
gulos ducimus. istae in quadrata quot sunt. & quot in triangula quattuor
hic tres ibi quid minime omnium quae rursus. & quot sunt in figura
utraque. totidem. scilicet ea quae in media latera ducuntur. ueris
sime mihi uideris dicere. neque hic opus ē diutius immorari. ad id enī
quod uolumus scitis ē. nam & magnā aequalitate hic seruari ut opinor
uides. & tam nondum ex omni parte p̄fectā omnino uideo. & quae
illa figura sit quae habeat sūmam aequalitate nosse uehementer
exspecto. quam censes. nisi tam cui extremitas sibi conuersa ē undique.
nullo angulo aequalitate p̄turbante. & acius medio ad omnes ex
tremitatis partes pares lineae duci possunt. iā ut opinor intellego.
nā illā figurā quae una linea in circulum ducta terminatur. mi
hi uideris describere. recte intellegis. nunc itaque illud consido
ra. cum superior ratio docuerit lineā in sola longitudine intelle
gi nec quicquā latitudinis usurpare. & ideo p̄ longum quaductū
diuidi non posse. utrum tibi uideatur figura quaelibet sine lati
tudine inueniri. nullomodo. quid ipsa latitudo. potest ne longitu
dine non habere. quamuis latitudo sola sit. quae ammodū super
us longitudine sine latitudine intelleximus. an non potest
uideo non posse. uides ergo & iam illud nisi fallor. quod latitudo ab om
ni parte diuidi queat. linea uero p̄ longum non queat. manifestū
ē. quid ergo. putas pluris habendum quod diuidi potest. an id quod
non potest. p̄fecto id quod non potest. p̄ponis igitur lineā latitudinis.

nā si quod diuidi non potest pponendum ē. praeponamus necesse ē & dīā
 id quod minus diuidi potest. Latitudo autē ex omni parte diuiditur; lon-
 gtitudo uero non nisi ex diuerso nā p longū diuisionē non amittit ē
 ergo latitudine prestantior; an tu aliter existimas. ita prorsus ratio
 cogit fieri ut dicis quae ramus si placet utrum sit aliquid in ista ratione
 quod omnino non queat diuidi erit enī hoc multo dīā quā illa linea
 melius non lineā cernis ex diuerso innumerabiliter secari posse itaque
 tibi ipsi hoc inueniendum dimitto ego illud puto non posse diuidi quod
 medium in figura ponebamus unde in extrema lineae ducuntur nam
 si diuiditur longitudine aut dīam latitudine carere non potest sed
 si longitudine solam habet iā non unde ducuntur lineae sed ipsa linea
 ē si uero dīam latum ē aliud desiderat medium a quo in extrema
 latitudinis lineae ducuntur utrumq; aut hoc ratio respicit id erit igitur
 quod diuidi ne queat recte dicis sed nonne tibi tale aliquid uidetur
 dīā illud unde linea ducitur & si figura nondum sit cuius medium intel-
 legamus illud enī dico lineae principiū a quo incipit longitudo quod uolo
 sine ulla longitudine intellegamus nā si longitudine intellegis nequaquā
 pfecto intellegis unde ipsa incipit longitudo tale omnino hoc ergo quod
 iā te intellegere uideo potentissimū omniū quae demonstrata sunt si
 quidem hoc ē quod nullā diuisionē patitur punctū uocatur cū medium
 tenet figurae si autē principiū linea est uel lineis aut dīā finis t cum
 omnino aliquid notat quod sine partibus intellegendū sit nec tamen
 optineat figurae mediū signū ducitur; ē ergo signū nota sine parti-
 bus ē aut punctū nota mediū figurae tenens ita fit ut omne punctum
 dīam signum non aut omne signum punctū uideatur uolo enī de his
 nomini b; inter nos conuenire in disputando circum loquatur quamquā
 plerique punctū appellent non quod omnis figurae medium sed quod
 solius circuli t pilae tenet tam & si minus nob de uocabulis laborandum ē
 assentior uides certe dīam quantum ualeat nā ab ipso incipit linea ipso
 terminatur figura rectis lineis nullā uidemus fieri posse nisi ipso an-
 gulus claudatur deinde unde cumque secari linea potest p ipsum secatur
 cum ipsam omnino nullā in se amittit sectionē nulla linea lināe
 p ipsū copulatur postremo cum ceteris planis figuris nā de altitudine

□

adhuc nihil diximus eā pponendā ratio demonstrauerit quae circulo
clauditur ppter sumā aequalitatē quae alia ipsius aequalitatis mode-
ratio ē quā pūctum in medio constitutum multa de huius potentia dici
possunt sed adhibeo modum & tibi ipsi cogitanda plura pmitto sane
ut uideatur non enim merequire pigebit siquid fuerit obscurius cerno
aut mediocriter ut puto magnā huius signi eē potentia nunc ergo illud
attende cum & siquid signum sit & quid sit latitudo pspexeris quid
horum tibi uideat alterius & cui indigere sine quo eē non possit uideo
quod latitudo longitudine indigeat sine qua prorsus intellegi non po-
test rursus longitudine cerno latitudine quidem non indigere
ut sit sed sine signo illo eē non posse illud autē signū psem & ipsum
eē & nullius horum indigere manifestum ē ita ē ut dicas sed diligentius
confidera utrum latitudo uere undique secari queat an aliunde nec
ipsa sectione possit amittere quā linea nescio prorsus unde non pos-
sit credere non recordari nā nescire istuc nullomodo potest quare cōmo-
ne faciā isto modo certe enī latitudine sic intellegis ut cogitatione
tua de altitudine nihil usurpes sic omnino accedat. igitur hūc lati-
tudini altitudo & responde iam utrū & si aliquid accesserit quomāgis
undique secari queat mire omnino amonuiti nunc enī uideo non so-
lum de sup aut ex inferiore parte sed a laterib; quoq; amitti posse
sectione nihilque omnino remansisse unde non queat pendere diu-
sio quare manifestum ē latitudine ex his partib; secari non posse p quas
surrectura ē altitudo quō tibi igitur si non fallor & longitudo & lati-
tudo & altitudo nota ē quaero utrum possint de eē duo superiora
ubi ad erit altitudo sine longitudine quidem uideo eē non posse
altitudine sine latitudine aut potest redi ergo ad cogitationē latitu-
dinis & si eam quasi iacentē animo figuraueris erigatur in quolibet
latus tamquā si eā uelles p tenuissimā rimā ubi se clausae palpe-
iungunt educere an nondum intellegis quid uelim intellego quid
dicas sed nondum fortasse quid uelis illud scilicet ut respondeas
utrum sic erecta latitudo uideatur tibi migrasse in altitudinem
& latitudinis iā nomen descriptione que amississe an adhuc maneat
latitudo quamuis ista sit collocata uideatur mihi altitudo eē facta
recordari si ne obsecro quē ammodū altitudinē definieram recor-

dor plane & me iā sic respondisse pudet nā & iā hoc modo quasi erecta
 altitudo sectionē plongum deorsum uersus non amittit quare nul
 la in ea possunt interiora cogitari quamuis medium & extrema cogi
 tentur secundum autē superiorē demonstrationē altitudinis quā fe
 cisti ut recorderer nulla omnino ē altitudo ubi nihil intus cogitari
 potest recte dicis & sic te omnino meminisse cupiebam quā obrem
 illud iā uolo respondeas utrum falso uerum ante ponas iam hinc dubita
 re incredibilis dementia ē. Dic ergo quaeso te num quin nā uera
 linea ē quae plongum secari potest aut uera latitudo quae cum erecto
 ē ut diximus sectionē plongum deorsum uersus amittit nihil minus
 umquā ne igitur oculis istis corporeis tale punctum & talem lineam
 & talem latitudinē uidisti omnino numquam non enī sunt ista corporea
 at qui si corporea corporeis oculis mira quadam rerum cognatione
 cernuntur oportet & animum quo uidemus illa incorporalia corporeum
 corpus non eē. An tualiter existimas age iā concedo corpus non eē
 animum & quicquam corporeum quid ē tandem dic mihi unde interim
 utrum confectum sit carere illum omni illa quantitate de qua nunc
 quaestio ē nā quid sit animus oblitum te eē miror priore inter nos
 quaestione discussum meministi enī te quaesisse primitus unde eēt
 quod duobus modis a nob tractū eē memini uno quod quasi de regione
 eius quaesitum ē altero utrum nā exterra & igne & alio quo piā istorum
 elementorum eē & ex omnibus & ex aliquibus horū in qua quaestione con
 fecit inter nos non magis hoc quaerendū eē quā unde sit terra & si quid
 aliud elementorū singulorū intellegendū ē enī quā quā dī fecerit
 animum habere illum certā substantiā quae neq; terrena neq; ignea
 neq; aerea sit neq; umida nisi forte arbitrandum ē dī terrae de
 disse ut nihil aliud sit quā terra & non dedisse animo ut nihil aliud
 quā animus sit si autē definiri tibi animū uis & uideo quaeris quid sit ani
 mus facile respondeo nā mihi uidetur eē substantia quaedam ratio
 nis particeps regendo corpori accommodatā itaque illud potius atten
 de unde ambigitur nunc utrum quantitas & quasi ut ita dicā locale
 spatium animo nullum sit nec pfecto quo corpus non ē neque enī aliter
 incorporea illa cernere ualeret ut superior ratio demonstrauit
 pcul dubio carē & spatio quo corpora metiuntur & ob hoc recte credi

cogitari aut intellegi talis eius quantitas non potest si aut te mouet & cur
tanta caeli terrae marisque spatia memoria contineat cum sit ipse nul
lus quantitas mira quaedam uis est quae tamen ex his quae a nobis comprehensa sunt
quantum ingenio tuo in eum luminis animi aduertere potest. si enim corpus
nullum est ut ratio iam ostendit quod longitudine latitudine altitudine
careat nihilque eorum nisi cum aliis duobus esse in corpore potest animo
tamquam & iam solam lineam interiore quodam oculo id est intellegentia
uidere concessum est arbitror nos concedere sic animi corpus non esse
ut sit corpore melior quo concessio non ut opinor dubitandum est cum
& iam linea esse meliorem ridiculum est enim cum tria illa in sint corpore
ut corpus sit non his omnibus esse meliorem qui corpore est melior at ipsa
linea quam melior esse conuincitur animus ideo ceteris duobus praefertur quia
minus quam illa duo secari potest porro illa duo magis se in spatium dis
tendunt linea uero spatium nisi longitudinis nullum habet quo sublato
nihil omnino remanet spatii quapropter quicquid linea melius est ne
cesse est nullo spatio sit & omnino diuidi secarique non possit frustra
igitur ut opinor quantitate animi quae nulla est inuenire labora
mus cum eum linea concedamus esse meliorem & figurarum omnium planarum
illa optima est quae circulo effingitur in qua ratio docuit nihil esse
melius puncto atque potentius quod nullo dubitante partibus carere quod
mirum si anima neque corporea sit neque ulla aut longitudine
porrecta aut latitudine diffusa aut altitudine solidata & tamen
tantum ualeat in corpore ut penes eam sit regim omnium membrorum
& quasi cardo quidam in agendo cunctarum corporaliu[m] motionum cum aut
oculi medium quae pupilla dicitur nihil aliud sit quam quoddam punctum
oculi in quo tamen tanta uis est ut eum medium caelum cui ineffabilem
spatium est ex aliquo eminenti loco cerni collustrarique possit non
ab horreta uero animum carere omni corporea magnitudine quae
tribus illis differentiis consumatur quam uis corporum magnitudines
quasi libere imaginari queat sed paucis licet ipso animo animi cerne
re id est ut ipse animus uideat uideat aut per intellegentiam huius soli
enim licet uidere nihil esse in rebus & magnificentius his naturis quae
ut radicae sine tumoribus esse intelleguntur tumor enim non absur
de appellatur corporis magnitudo quae si magni pendenda esset

plus nobis pfecto elephantis saperent quod si quisquā eorū cogna-
 tus dicat elephantos eē sapientes sensienti quamuis ammirans sen-
 sita men & iam hinc homines sepe ambigere illud quantum opinor
 saltem concedat plus asino sapere apiculā quorum comparare mag-
 nitudines plus pfecto ē quā asinū t quod & iam de oculo dicebamus
 cui non liqueat aquilae oculum multo quā noscer eē breuiore quod
 tamen illa sublime ita uolens ut nob intanta luce difficile cernatur
 latente sub frutice lepuseulum & sub fluctibus piscem uidere compta ē
 quod si in ipsis sensibus quibus nisi corpora sentire nondatum ē nihil
 ad rem id ē ad uim sentiendi ualē & corporis magnitudo mē uendum
 ne ē quae so ne animus humanus cuius excellentior & poene sobem quae
 ro abste utrum alium alio pnatius ambulare ac minus defatigari
 maiorum uirum eē arbitreris ita sentio cur ergo puer multo ampli-
 us tineris conficiebam sine defectu cum aucupandis studio inambu-
 lando exercere quam adolescens cum me ad alia studio quibus sede-
 re magis cogebat contulisset si accedente aetate phanc homini
 crescenti uires ampliores tribuendae sunt deinde in ipsis luctatorū
 corporibus palestritae non molem ac magnitudinē sed nodos quosdā
 lacertoz & defricos thoros figuramque omnē corporis sibi con-
 gruente peritissime inspicunt & hinc potius argumenta uirū
 colligunt quae tamen omnia parum ualē nisi uis artis & exercitati-
 onis accedit sepe & uisum ē ingentis corporis uiros ab exiguis bre-
 uibus quae superari t immo uendis t inferendis ponderibus t in ipso
 & iam luctamine nam olimpi cum quemlibet lassa rictus in itinere
 quā circum foraneum aliquē mercatorē qui uno illius digito collidi
 possit cui ē incognitū quare si & ipsa uires non perire que omnes sed
 alias ad aliud aptiores magnas uocamus & corporum linamenta
 magis & figurae quā magnitudines ualent plurimū & si exer-
 citationes tantum affer ut celeberrime creditum sit hominem
 tollendo cottichae uirtulum parū egisse ut cum & uirū sine
 sensu maiores oneris quod paulatim addebatu tollere ac sustinere
 possit nequaquā ampliores aetatis uires cum corpore animā cre-
 uisse significant quod si amplius aliquid animalium maiora corpo-
 reo ipso quo maiora sunt habent uirum illa causa ē quod lege na

turæ cedunt pondera minora cedunt maioribus non modo
ad proprium locum suo nutu feruntur ut umida & terrena
pora in ipsius mundi medium locum qui est infimus rursus aeri
& ignea sursum uersus sed & iam cum aliquanto tormento aut iactu
aut impulsu aut repulsu eo quo non sponte ferrentur uel aliena ire
coguntur nam si ex alto dimiseris quā quā simul duos lapides dispa-
ris quantitatis citius quidem maior terrae puenit sed si ei minor subi-
ciatur eoque in ea uitaliter occupatur cedit profecto simulque in so-
lum deducitur item si deicitur desuper maior minor aut contra sursum
uersus iacitur ubi obuia ueniebant repercussio minoris & retro cessio
fiat necesse est quod ne ideo accidere putes quod minor contra natu-
rā in sublimia ire cogebatur alter uero maiore impetu locum suum pe-
tebat facto ut maior in superna uaculetur & minori occurrat in terras
deiecto uidebis nihilominus repulsu minore in caelum cogi sed re-
pulsu cadere in aliam partem ut qua expeditum est in ima deferatur ne
si a bono non motu naturali sed ad duobus quasi in campo pugnantibus aduer-
sum inuicem iacti sibi in medio spatio complo dantur quas dubitauerit
minorem maiori esse cessurum in eam partem unde ipse & quo ille
ferebantur quare cum ita sint id est cum inora ut dictum est pondera
maioribus cedant multum tamen refert quanto in se se agantur im-
petu nam si maiore impetu minor uelut uehementi aliquo tormento
emissus infligatur maiora tunc laxius iaculato tunc iam languescenti quam
uis ab eodem resiliat retardat illum tamen aut & iam retro agit per
modo ictuum atque ponderum his preiactis atque intellectis quantum
presens negotium postulat uide nunc eas quae dicuntur in animalibus
uis utrum rationi huic congruant nam corpora omnia anima-
lium quis negat suo pondere praedita quod pondus nutu animae ac-
tum quo inclinauerit multum ualere & imagine propria seclutus ani-
mae amonendum corporis pondus neruis quasi tormentis uti ner-
uos aut uegitat mobilioresque efficit sicetas calorque mode-
ratur contra eos laxat atque infirma tumidus rigor itaque som-
no quia eum frigidum & humidum dicunt medici & probant membra
languescunt atque ipse ex parte factorum conatus multo est debilior ideoque
nihil est fractius & ueneris letargicis atque quosdam freneticos quibus

uigiliae & uimuis & acute febres id est tot calida plus nimio neruos
tendunt atq; durant maiorib; uiribus qua in integra ualitudine re
luctari & multa facere manifestum e cum eorum corpus sit aegritu
dine attenuatus & exilius sicutur & nutu animae & neruorum
quod machinamento & pondere corporis confiunt aequae uires
uocantur uoluntas nutum exhibet qui prior fit spe t audaciar
tunc aut timore sed multo magis desperatione na in m & u cum
aliqua spes sub e uehementiores uires apparere assolent machina
mentum configuratio quaedam corporis coaptat temperatio modifi
cat ualitudinis confirmat exercitationis industria pondus dat mo
les membrorum qua aetas & nutrimenta comparant in staurant
aut sola nutrimenta his omnibus quia equaliter praeual & miran
dus e uiribus & tanto e alius alio inualidior quanto plus eu ista de
ficiunt fit que sepe ut p tanac nutu meliore machinamento aliud
quamuis paruum pondus corporis egerit aliud maiore mole pre
dictum uincat rur sus que non numqua tanta moles e ut & iam sin
becilliore nisi agatur opprimat tam paruum aduersariu multo
uehementius in uentem cum uero non pondus corporis nec mode
ratio neruorum sed nutus ipse id est ipse animus coedit ut omni
modo ualentior ab omnimodo inualidior e sed tamen timidior ab
audacior super & ut nescio utrum uiribus attribueendum sit ni
si quis dicat habere suas quasda uires anima quib; ei maior auda
cia t fiducia pariat quae cum alteri assunt de sunt alteri tunc
Intellegit quantum animus corpori suo & id in eo quod p corpus igit
ante collat quam obrem cum in fanti puero solus attrahendum ali
quid t repellendum nutus sit integer nerui aut & ppter recen
tem minusque pfecta conformatione inhabiles & ppter humo
res qui illi aetati exuberat maridi & ppter nulla exercitatione
languidi pondus uero ad eo sit exiguum ut ne ab alio quidem im
pactum grauitat urget oportunius quae sit ad accipiendam
qua ad inferendam molestia quis e qui cum haec oia quae de
sunt contulisse annos uiderit uires quae p eos datas cognouerit
creuisse anima quae his indiget ampliorib; utatur recte ac pru
denter existim & potest eni iste si ab aliquo iuene que uetami

ne interposito non conspiciat paruos ac leues calamos laxo arcu quam
tum potest iaculatos uiderit non longe ire mox quare uidere ac p
paulolum sagittas ia ferro graues pennulis uegitas neruo intentissi
mo emissis caelum remotissimum perdere fidesq; facta fuerit pari co
nata hominis utrumq; esse factum creuisse illum tantillo tempore
atq; auctum uiribus arbitrari quod quid dici potest puer sius de inde
sua anima crescit uide quam sit infertum incrementa ei de uiribus corpo
ris credere decipia doctrinarum non credere cum illis solum acco
modum nutum hoc sola possideat ac fieri crescere animam putamus
cum additur uiribus minui putanda est cum demitur demitur aut
in senectate demitur in labore fructuorum at qui his temporibus doc
trinae aggregari atque excipi solent neq; ullomodo eodem tem
pore simul augeri quicquam & minui potest nullum igitur cres
centis animae argumentum est uires in maiore aetate maiores
multa alia dici possunt sed sibi iam satis factum est modum adhibeo
ut ad alia transeamus mihi uero satis persuasum est maiores uires
non ex eo esse quod anima creuerit nam ut alia omittam quae ab se
subtiliter dicta sunt insania & morbo corporis animam crescere
cum ipsum corpus minuatur ne ipse quidem freneticus dixerit
cui uires multo ampliores quam sani esse solent nemo nescit unde
mihi maxime uideatur in neruis esse omne quod miramur cum
praeter spem uires in quopiam repperiuntur quare oro aggre
dere iam illud cui totius intendo cur anima si non tantis spatii mag
nitudine habet quantum corpus est ubique illius sentit cum tangitur
age uero aggrediamur quod uis sed multo te mihi attentius
opus est quam fortasse existimas esse debere quare facito ut qui
maxime assis ac respondeas mihi quid nam tibi uideatur esse ista
sensus quo anima per corpus utitur nam ipse iam nomine proprio
sensus dicitur sensus esse quinque audire soleo uidentia audi
endi olfaciendi gustandi atq; tangendi plus quid respondeat
nescio par uicio ista uetustissima est & fere in contentione uiscat
lebrata uelle aut defini mihi abs te quid sit ipse sensus ut
eadem diffinitione omnia illa includerentur neq; aliud quic
quam quod sensus non esset in ea intellexeretur sed si id non po

te te nihil urgeo illud enim quod satis est certe potes mea definitione
 trefellere tpbare hoc modo tibi fortasse non de ero quantum ua
 leo non enim de hoc semper facile attende ergo nam sensu puto esse
 non latere anima quod patitur corpus placet mihi haec definitio
 ad esto ergo hanc tamquam tuas ac tuere illam dum amo paulisper re
 follicitur tuebor si tu adiuueris sin minime iam mihi displicet non enim frus
 tra tibi uisa est refellenda nolim enim & auctoritate pendere praeser
 tim mea quae nulla est & quod aut oracius sapere audent non itera
 tio subiugel priusquam melius ergo prorsus nihil melius quo quores mo
 pcesserit non enim errare me sine sed iam inape siquid habes ne disse
 rendo potius quam aduersando defetiger die igitur quid patitur cor
 pus tuum cum te uides patitur omnino aliquid nam oculi mei partes
 nisi fallor corporis mei sunt quasi nihil paterentur quomodo te uiderim
 at non est satis ut psuadeas tuos oculos aliquid pati nisi & iam quid patiantur
 ostenderis quid tandem nisi ipsum uisum nam uident si enim me rogares
 quid pateretur & uir egrotans egritudine responderem quid cupiens cupi
 ditate quid melius & uens melius quid gaudens gaudium cur ergo roganti
 quid uidentis patitur non recte uisum ipsum respondeat sed enim gaudens
 gaudium sentit an negabis immo assentior hoc & de ceteris perturba
 tionibus dixerim sic habeo quicquid aut oculis sentiunt hoc uident
 nullomodo istud dederim quis eum dolore uideat quem tamen saepe
 oculi sentiunt apparere te de oculis agere bene uigilas itaque uide
 utrum ut gaudens gaudendo gaudium sentit ita & iam uidentis uiden
 do sentiat uisum an aliter potest quicquid aut uidentis uidentis sentit
 id & iam uideat necesse est non est necesse quid si enim amore uidentis
 sentiat num & amorem uidet & caustissime ac sagacissime gaudeo
 quod difficile deaperis sed nunc attende quomodo constat inter nos
 non omne quod oculis sentiunt neque omnino quod uidentis sentit
 uideri putas ne hoc sitam uerum est omne quicquid & uir sentiri hoc
 sane nisi concessero quomodo sensus poterit uocari quod uidemus
 quid omne quod sentimus nonne & patimur ita est igitur si omne
 quod uidemus sentimus & omne quod sentimus patimur patimur
 omne quod uidemus nihil resisto pateris ergo mea uicissim te ego
 cum inuicem nos uidemus sic existimo & ad hoc meratio instanter

+

cogit accipe cetera nā credo absurdissimū & scaberrimū uideri tibi
si quis affirmet ibi te pati aliquod corpus quod pateris uideatur
absurdum & ita eē opinor ut dicis quid illud nonne manifestum ē
alio loco eē meum corpus alio tuū manifestum ē sentiant autē cor-
pus meum oculi tui & si sentiant utique patiuntur nec possunt ibi
pati ubi id quod patiuntur non ē nec tam ibi sunt illi ubi corpus meū ē
ibi igitur patiuntur ubi non sunt ego quidem illa omnia concessi quae
non concedere absurdum uidebam sed hoc ultimū quod ex his confec-
tum ē ita ē absurdius ut illorum potius aliquid temere dedisse quā
hoc uerū eē consentiā nā oculos meos ibi sentire ubi non sunt ne in
sommis quidem dicere audebam uide igitur ubi obdormieris quid
enī tibi tandem elaboratur incautus si ut paulo ante uigilares enī
uero id ipsū mecum sedulo pertracto ac reuoluo nihil tam satis elueat
quod me dedisse peniteat nisi forte illud quod oculi nrī sentiunt
cum uidemus uisus namque ipse forsitan sentit immo ita ē his enī
se foras porrigit & per oculos emicat longius quāqua uerū potest
lustrare quod cernimus unde fit ut ibi potius uideat ubi ē id quod
uidet & non unde erumpit ut uideat non ergo tu uidet cū me uidet
quis hoc insanus dixerit omnino ego uideo sed de misso per oculos uisu
uideo at si tu uidet tu sentis si tu sentis tu pateris nec potes ibi pati
aliquid ubi non es ibi autē me uidet ubi ego sum at si ubi sum tu ibi non
es quo pacto audeas dicere uideri me abs te prorsus ignoro uisu in
quā porrecto in eū locum in quo es uideo te ubi es at me ibi non eē
confiteor sed quē ammodum si uirgata tangere ego utiq; te tan-
gere idque sentire neque ibi tam ego eē ubi te tangere itaq; dico
uisum ē uidere quamuis ego ibi non sim non ex eo cogor fateri non
me eē qui uideam nihil ergo temere concessisti nā & oculi tui hoc
modo defendi possunt quorum ē quasi uirga uisus ut dicis neque
illa ē absurda conclusio quod ibi oculi tui uident ubi non sunt an
tibi aliter uideatur ita sane ē ut dicis nā & illud nunc anim ad uer-
ti quod sibi uiderent oculi ubi sunt & iam se ipsos uiderent rectius
diceret non & iam se ipsos sed tantūmodo se ipsos uiderent nā ubi sunt
id est quē locum tenent soli tenent nec nasus ibi ē ubi illi nec quic-
quid illis uicinū ē alioquin & ita tu ibi esses ubi ego sum quia iuxta

inuicē sumus quae cum ita sint sitantum ibi uiderent oculi ubi sunt nihil
 amplius quam se ipsos uiderent cum autē se non uident non modo cogimur
 consentire posse illos uiderē ubi non sunt sed & uā omnino non pos
 se nisi ubi non sunt nihil ē quod hinc dubitare me faciat ergo non
 dubitas ibi eos pati ubi non sunt nā ubi uident ibi sentiunt ibi patiunt
 alibi autē uident quā sunt ibi uidentur patiuntur ubi non sunt mirum ē
 quā uera ista existimo recte fortasse existimas sed responde obsecro
 utrū omne quod uisum cognoscimus uideamus ita credo credis & uā
 omne quod uidendo cognoscimus uisum nos cognoscere & hoc cre
 do cur ergo plerumque fumū solū uidendo ignē subter latere cog
 noscimus quē non uidemus uerū dicit & uā non puto nos uiderē quicquid
 uisum cognoscimus possumus enī ut docuisti aliud uidendo aliud cog
 noscere quod uisus non attingit quid illud quod uisum sentimus pos
 sumus nō non uiderē nullomodo aliud ē ergo sentire aliud cognos
 cere omnino aliud nā sentimus fumum quē uidem & ex eo ignē quē
 non uidemus sub eō cognoscimus bene intellegis sed uides certe cum
 accidit corpus nrm id est oculus nihil pati ex igne sed ex fumo quē solū
 uident & enī uiderē sentire pati eē iā supra consensimus teneo &
 assentior cum ergo p passionē corporis non latet aliquid animā non con
 tinuo sensus uocatur unus de quinque memoratis sed cum ipsa passio
 non latet & namque ignis ille non uisus nec auditus nec olphatus nec gust
 atus nec tactus a nob non tamen latet animā fumo uiso & cum hoc
 non latere non uocatur sensus quia ex igne corpus nihil ē passum
 uocatur tamen cognitio p sensum quia ex passione corporis quam
 uis alia id ē & alterius rei uisione coniectatū ē atq conptum intellego
 & optime uideo istud congruere ac fauere illi definitioni tuae quā
 ut meā mihi defendenda dedisti nā ita memini eē abste sensum
 definitum quo animā non latet & quod patitur corpus itaque il
 lud quod fumus uidetur sensū uocamus passum enī eumocu
 li uidendo qui sunt corporis partes & corpora ignē autē ex
 quo nihil corpus ē passū quā uis cognitū fuerit sensū non uoca
 mus memoria quidem tua probō & sequacē intellegentia uerū mu
 nitio illa definitionis labascit cur quaeso quia non negas ut opinor
 non nihil pati corpus cum crescamus t sentiamus neq id nos ullo sensus

sentire manifestum ē nec id tamen animā lateat non igitur eā lateat quiddā
quod patitur corpus nec tamen sensus iste appellari potest uidento enim
iora ea quae aliquando minora uideremus & uidento senes eos quos iue-
nes ac pueros fuisse constat coniectamus aliquā talē mutationē nrā
corporā & nunc dum loquimur pati neque in eo fallimur ut opinor
nam peluuius ē ut me falli dicā quod uideo quā quod intellego capillos me-
os nunc crescere corpusq; p̄mōnta mutari quod si mutatio ista passio
corporis ē quod nemo negat nec nunc sentitur a nob̄ nec tam animā
lateat quia nos non lateat patitur ut dixi corpus quod non lateat animā
nec sensus ē tam quare illa definitio quae nihil quod sensus non eēt
debebat includere cum hoc inclusit certe uitiosa ē nihil mihi restare
uideo quā ut te p̄d̄am ut aut definias aliter aut hanc reuocet si potest
nā eā ista ratione quā uehementer p̄bo uiciosa mēte negare non
possum facile ē istam corrigere quod uolo tu audeas facies enī mihi
crede si bene intellexisti ubi peccet num alibi quā ubi aliena compre-
hendit quo tandem modo quia quod senescit corpus quamuis in iue-
ne non potest negari pati aliquid idque cum scimus non lateat animā
quiddam quod patitur corpus neque tam ullo sensu percipi potest nā
nec uideo me modo senescere neque id auditu aut olfactu aut gusta-
tu aut actu sentio unde ergo istud nostra ratione id colligo quibus ar-
gumentis ratio tua nititur quod alios uideo senes qui ut ego nunc sum
iuuenes erant nonne sensus ē quo eos uides unus de quinque quis ne-
gat sed ex eo quod illos uideo me quoque cum id non uideā coniecto se-
nescere quid uerborū ergo illi definitioni quo p̄ficiatur addendū
putas cum sensus non sit nisi non lateat animā corporis passio nec
tamen ita ut eam p̄ alia passionē aut p̄ aliud qd libet intellegat die
quaeso istud paulo planius gera tibi morem & multo libentius
retardanti quā festinanti sed fac ut assis ualebit enī hoc ad
plura quod dicā definitio nihil min⁹ nihil amplius continet
quā id quod susceptum ē explicandū aliter omnino uiciosa ē
utrum aut huiusmodi uicis careat conuersione explorat
quod his exemplis tibi si & aptius fieri me rogares quid eēt homo
& eum hoc modo definire homo ē animal mortale non continuo
quia uerū dictū ē & nā definitionē p̄bare deberes sed sup̄ posita

in particula id est omnis conuertere illam & intueri utrum & sic conuer-
 sa uera eet hoc e utrum que am modum uerum e omnis homo animal
 mortale e ita eet uerum omne animal mortale homo e quo aliter
 inuenio imbare diffinitione ppter illud utrum quod aliena conpre-
 hendit non enim solus homo e animal mortale sed & sic que uis bestia
 haec igitur hominis definitio pfecta sol & cum additur mortali rationale
 na homo animal e rationale mortale atq. ut omnis homo animal ratio-
 nale mortale e ita omne animal rationale mortale homo e plus con-
 tinendo ergo superior diffinitio uiciosa erat bestia enim cum homine
 continebat ista pfecta e na & omne homine & nihil plusquam homine
 tenet & tenendo aut minus ita uiciosa e si addas gramaticum qua qua enim
 omne animal rationale mortale gramaticum homo fit plures tamen
 homines qua gramatici non sunt haec diffinitione non continentur
 & ob hoc ista pprima illa ppositione falsa e cum aut conuertitur ue-
 ra falsum e enim omnis homo animal rationale mortale gramaticum
 e sed uerum e omne animal rationale mortale gramaticum homo e cu
 aut neq. pprima ppositione neq. p conuersione enuntiata uera e his
 singulis e pfecto uiciosa ut sunt istae duae homo e animal candidum
 aut homo e animal quadrupes falsum dicitur & si conuertas sed hoc inter-
 se differ quod illa prima in aliquos cadit nam plerique homines can-
 didi haec altera in nemine non enim quisquam homo quadrupes haec p
 tempore ad explorandas definitiones didiceris que am modum pposi-
 tione atq. conuersione iudicentur sunt alia multa de hoc genere
 quae docentur & uerborum plena & tenebrarum quae paulatim ubi oportu-
 num uidebitur conabor ut discas nunc conuertere animam ad illam diffi-
 nitionem nr̄am & ea peritior cum discis seris corrige inuenieramus enim
 ea cum diffinitio sensus eet complecti aliud quod sensus non eet & ideo
 non eet cum conuertitur uera fortasse enim uerum e omnis sensus
 passio corporis e anima non latens ut uerum e omnis homo animal
 mortale e at falsum e omne animal mortale e homo e quia id est
 & bestia ita falsum e omnis passio corporis non latens anima sensus
 & quia nunc nob. unges crescunt neque anima latet id enim scimus
 neq. id sentimus sed coniectatione cognoscim. que am modum ergo illi
 diffinitioni hominis ut pfecteretur additum e rationale quo addito

bestiae quae simul continebantur exclusae sunt nihilque preter hominem
atque omnem hominem tali definitione comprehendimus nonne censet aliquid
etiam huic addendum esse quod inde se iungatur quod tenet alienum nec quicquam
in ea nisi sensus & omnis sensus intellegat censeo quidem sed quid addi
possit ignoro sensus est certe omnis passio corporis non latens animam
sed conuerti non potest haec nuntiatio propter passionem illam corporis qua
terrefacta et deerescit scientibus nobis id est ut non lateat animam ita est quid haec
passio pro se ipsa non lateat animam an pro alio alio plane aliud est omni uideri
unges maiores aliud scire quod crescant cum ergo crescere ipsum sit pas
sio quam nullo sensu attingimus magnitudo autem illa quam sentimus eadem
passione facta sit non ipsa sit passio manifestum est tale passionem non pro se
ipsam scire nos sed pro alio si ergo non pro alio animam non lateat & nonne sen
titur potius quam coniceretur intellegitur cur ego dubitas quid illi defini
tioni sit addendum iam uideo sic esse definiendum ut sensus sit passio corpo
ris pro se ipsa non latens animam nam & omnis sensus hoc est & omne hoc ut
opinor sensus est si hoc ita est fateor definitionem esse perfectam sed temptem
etiam si placet utrum illo secundo uicio non baccillat quo illa hominis cui gra
maticum est additum nam meminisse te oportet quod est hominem dictum
est animal rationale mortale gramaticum eoque peccare ista definitionem
quod conuersione uera est cum primae nuntiatione sit falsa namque falsum
est omnis hominis animal rationale mortale gramaticum est quam uis uerum
sit omne animal rationale mortale gramaticum homo est ergo ideo uicio
sa est haec definitio quod nihil quidem preter hominem sed non omnem ho
minem tenet haec fortasse talis est de qua uelud perfecta gloriamur quam qua
enim omnis passio corporis pro se ipsa non latens animam sensus sit non tam
omnis sensus istud est quod sic intellegas licet bestiae nempe sentiunt
et paene omnes quinque illis sensibus uigent quantum cuique natura tri
butum est an tu id negabis nihil minus quid hoc nonne concedis scientiam
non esse nisi cum res aliqua firma ratione percepta & cognita est conce
do at bestia ratione non utitur & hoc concedo non igitur scientia cadit
in bestiam cum autem non lateat aliquid utique sentitur non igitur sentiunt bes
tiae si omnis sensus est cum passio corporis pro se ipsa non lateat animam sen
tiunt autem ut paulo ante concessum est quid ergo dubitamus illam definitionem
inprobare quae omnem sensum circumplecti minime potuit siquidem

bestiarum sensus exclusus est fateor me deceptum cum tibi concessi scientiam
 tunc esse cum aliquid firma ratione percipitur solos enim homines cum hoc
 rogabas intuebar nam neque possum dicere ratione uti bestias nec eis pos-
 sui scientiam denegare sciebat enim ut opinor dominum canis quem post uigin-
 ti annos recognouisse prohibetur ut taceam de ceteris innumera bilibus
 dic mihi oro te si quis quaedam res tibi proponantur una ad quam puenien-
 dum sit altera per quam puenire possis quam istarum pluris pendis & quam cui
 praeponeis quis dubitet eam prestare ad quam sit pueniendum ergo cum
 sint duae res quaedam scientia & ratio per scientiam puenimus ad rationem
 an per rationem ad scientiam utraque res sibi & quantum arbitror ita nexa
 est ut per alteram ad alteram pueniri possit namque ad ipsam rationem non pue-
 niremus nisi ad eam pueniendum esse sciremus praecessit ergo scientia ut
 ad rationem pueniremus per eam quid ad ipsam scientiam quam dicitur praecedere sine
 ratione puenitur numquam hoc dixerim nam est ista summa temeritas pra-
 rationem igitur non ita est ergo per temeritatem quis hoc dixerit per quid igitur
 per nihil quia in sita est nobis oblitus mihi uideris quid inter nos superius conue-
 nerit cum rogasse utrum nam putares tunc esse scientiam cum res aliqua
 firma ratione percipitur nam respondisti ut opinor hanc tibi uideri
 humanam scientiam nunc uero dicitur posse hominem habere aliquam scien-
 tiam cum re nulla ratione perciperit quis autem non uideat nihil sibi esse aduer-
 sum quam ista duo sunt & non esse scientiam nisi cum res aliqua firma ratio-
 ne percipitur & esse cuiusdam rei scientiam nulla ratione percipitae itaque
 nosse cupio utrum horum deligas nam utrumque uerum esse nullo pacto
 potest hoc eligo quod paulo ante dixi nam illud superius temere me
 dixisse confiteor cum enim ratione inter nos uerum quaeram id quod fiat
 rogando & respondendo quomodo possit ad summam pueniri qua conclu-
 ditur rationi si aliquid prius concederetur & concedi autem recte quid possit
 quod nescitur & ut ita ista rationis inuenire & in me aliquid cognitum
 quo innitens ad incognitum ducere & nihil omnino per illam discere nec
 ea per se ratione nominare quam ob rem frustra mihi non assentaris
 ante rationem necessario esse in nobis aliquam scientiam unde ipsa ratio sumat
 exordium geram tibi moris & te quidem ut institui quotiens alicuius
 dati penitus emendare permittam sed ne quaeso abutaris ista licentia & ne-
 glegenter cum interrogo attendas ne assis dua male concessa & iam de-

de his quae bene conceduntur dubitare te cogant prope potius ad cetera
quam uis enim addam uigilantiae meae quae quid possunt nam & me pudor & desen-
tentia cadere totiens numquam tam deterreat pudori huic reniti & lap-
sum meum te proferam manu dante corrigere neque enim est ideo suscipi-
enda pertinacia quia optanda constantia pueniat tibi plane ipsa constan-
tia aqua feruissime potest ita mihi placita sententia pertulisti sed nunc
fit o quam presentissimus ad ista quae uolo quaero enim abs te quid tibi inter-
esse uideatur inter rationem & ratiocinationem non satis ualeo ista discer-
nere hoc ergo intueri utrum existimes homini iam adulescenti tuiro aut
ut omnem ambagem auferam sapienti sine intermissione in eam rationem
dum mente sanus est sicut bonam ualitudinem corpori dum peste ac uulne-
ribus carere an sicut ambularem sedere loqui modo in eam modo de eam sa-
nae mentis semper puto in eam rationem quid hoc dum per ea quae conceduntur
ac manifesta sunt tuiro interrogando alium tuiro coniectendo alia perducimus nos
ad alium rei cognitionem uidetur ne tibi aut nos aut qui uis sapiens semper
facere non semper non enim semper homo quilibet aut sapiens quantum opi-
nor tuiro secum tuiro cum alio quaerit aliquid differendo nam qui quaerit nondum
inuenit ita qui semper quaerit numquam inuenit sapiens aut iam inuenit
ut nihil aliud dicam tuiro ipsam sapientiam quam cum esset scultus differendo
fortasse aut quo quomodo alio poterat requirebat recte dicis quare
intellegas uolo non est ista rationem dum per ea conceduntur atque cog-
nita sunt ad aliquid incognitum ducimur hoc aut non semper ut iam
consensimus inest mentis sanae ratio aut semper intellego sed quor-
sum ista quia paulo ante dixisti propter ea me tibi debere assentiri
scientiam nos habere ante rationem quod cognito aliquo nititur
dum nos ratio ad incognitum dicit nunc aut inuenimus non rationem
uocandam est dum hoc agitur non enim sana mens agit hoc semper
cum semper habeat rationem sed recta ista fortasse ratio natio no-
minatur ut ratio sit quidam mentis aspectus ratiocinatio aut ratio-
nis inquisitio id est aspectus illis per ea quae inspicienda sunt motio
quare ista opus est ad quaerendum illa ad inuenendum itaque cum ille
mentis aspectus quam rationem uocamus coniectus in re aliqua uidetur
illa scientia nominatur cum aut non uidetur mens quam uis inten-
dat aspectum in se tuiro ignorantia dicitur non enim & his corpo-

92
ralibus oculis omnis qui aspiciat uideat quod in tenebris facillime am aduer-
tamus ex quo liquet ut opinor aliud esse aspectum aliud uisionem quae duo
in mente ratione & scientia nominamus nisi quidam aduersus haec
mouet aut paruum dilucide ista distincta arbitrariis pro mihi haec distinc-
tio placet & libenter assentior uide ergo nunc utrum aspiciere nos
putes ut uideamus an uideri ut aspiciamus hinc uero nec cecus quidem
quisquam dubitauerit aspectum esse propter uisionem non uisionem propter
aspectum fatendum igitur uisionem pluris quam aspectum esse penden-
dum fatendum omnino ergo & scientiam pluris quam rationem consequens
uideo placere tibi meliores aut feciliores esse hominibus bestias auertat
de tam inmane manentiam recte sanas exorruisti sed ad id nos cogit sen-
tentia tua dixisti enim eas habere scientiam & non habere rationem
rationem autem habet homo pro qua uix ad scientiam peruenitur sed ut conce-
da facile perueniri quid nos adiuuabit ratio ut bestias nos anteponendos
putemus cum illae habeant scientiam & hanc pluris quam rationem pen-
dendam esse compositum sit cogor omnino aut scientiam bestias non conce-
dere aut nihil recusare quin mihi merito anteponantur sed quae
explicat illud quod de cane ulycis commemorauit quale nam sit nam eius a-
miratione commotus tam inaniter. Laxaui quid autem hoc putas esse nisi
nisi uim quandam sciendi non sciendi sensu enim nos multae bestiae
superant cui rei causa non hic locus est ut quaeram mente aut ratione
scientiam nos illis depropositum sed ille sensus ea quibus tales animae
delectantur accedente consuetudine cui magna uis est potest discer-
nere atque eo facilius quod anima tuarum magis corpori affixa est
cuius sunt illi sensus quibus utitur ad uictum uoluptatem quae ex eo-
dem illo corpore capit humana uero anima propter rationem atque
de quibus agimus quod sunt ista longitudine praestantiora sen-
suspendit se a corpore quantum potest & ea quae intus est libentius
fructur uoluptate quantoque declinat magis tantos similiorem
homine pecori facit inde est quod & uia pueri uagiantes quanto
alieniores ratione sunt tanto facilius discernunt sensu & uia con-
iunctionemque nec odorem aliarum possunt sustinere cum qui-
bus consuetudo non fuit quam obrem quamuis aliud ex alio incidit
libenter tamen in eo sermone demoror quo amonetur anima ne-

ne se ultra quā necessitas cogit refundas in sensus sed ab his potius ad se
ipsam colligat & repuerescat dō quod ē nouū hominē fieri uetere
exuto aquo inepere ppter neglectā legē certa ē necessitas quo neq
uerius neq; secretius quicquā scripturis diuinis continetur uellem hinc
plura dicere ac me ipsum constringere dum quasi tibi praecipio ut nil
aliud agerem quā redderet mihi cū me maxime debeo atq; ita dō fie
ri quod ait oratus amicum mancipiū domino quod omnino fieri non po
test nisi ad eī reformatur imaginē quā nob ut p̄tiosissimū quiddā
& carissimū custodiendā dedit. dū nos ipsos nobis tales dedit qualibus
nihil possit preter ipsum ante poni hac autē actione nihil mihi uide
tur operosius & nihil ē cessationi similis neq; tam eā suscipere aut
implere animus potest nisi eo ipso auxiliante cui reddimus unde fit
ut homo eī clementia reformandus sit cū bonitate ac potestate
formatus ē sed ad ppositū redire cogimur quare uide utrum tibi iā
pbatum sit feras non habere scientiā totā que illā uelut imaginē
scientiae quā miramur uim eē sentiendi pbatū sane & si quid de hoc
diligentius quaerendū ē aliud tempus aucupabor nunc nosse cupio
quid hinc conficias quid aliud putas nisi definitionē illā sensus ut
antea qd̄ nescio quid plus quā sensum includebat nunc contrario
uicio baecillare quod non omne sensū potuit includere habent
enī fere sensum nec habent scientiā quicquid autē non latet scit
& omne quod scitur ad scientiā p̄fecto pertinet de quib; omnibus iam
mihi tecum conuenit aut igitur non ē uerū sensū eē passionem
corporis non latente animā aut eo carent bestiae quia scientia
carent sensū autē concedimus bestis definitio ergo uiciosa ē fateor
nihil me inuenire quoresista accipe aliud quomagis nos huius defini
tionis pudeat nā manifesta ut opinor tertiu definitionis uicium tibi de
monstratū quo prorsus nihil ē turpius cum ex neutra parte uera
ē qualis illa hominis homo ē animal quadrupes nā siue omnis animal
quadrupes homo ē qui dicit atq; affirmat infante p̄fecto si non iocax̄
uerum dicit quid si in hoc & uā uicio ista nra de p̄henditur putas ne
quicquā magis ē quod sit explodendū atq; exterminandū de animo
quasi id recusat sed nolle si fieri potest & uā hie tā diu dēlineri atq;
interrogata unguis agitari nihil ē quod mē uas iā em̄ confectū

ē negotiū antabnondu p̄suasum eē cum de differentia ferarum & ho-
 minū agerē aliud eē sentire aliud scire immo maxime aliud ergo
 sensus aliud scientia ita ē non autē sentimus ratione sed aut uisu aut au-
 ditu aut olfactu aut gustatu aut tactu assentior & omne quod scimus ra-
 tione scimus nullus igitur sensus scientia ē quicquid autē non latet
 ad scientiā p̄tendit ad nullum ergo sensum p̄tendit non latere ut nullus
 homo quadrupes recte dici potest quā obre ista nra definitio suscepta
 tua non solū aliae nos terminos inuasisse neque aliquid sui iuris re-
 liquisse sed nihil omnino habuisse proprium totumque alienū occupas-
 se conuicta ē quid ergo agemus patiens ne illa de iudicio ita discedere
 quāquā enī ego eide defensione qualem potui prebuerim tu tam ipsā litis
 formulam quae nos decepit composuisti & ego quidem tam & si opponere
 non potui bona fide affui quod mihi satis ē tu uero si preuaricationis
 arguaris quid facias a quo & p̄ducta ē ut iurgarē audenter & oppug-
 nata ut turpiter cedere & numquid nā ē hic quisquā iudex a quo
 huic t̄ mihi m̄duendum sit ego te priuatim quasi adhibitus iuris con-
 sultus instituenendi causa refellere uolui ut cum ad iudicium uentū fue-
 rit paratus assistas ē ergo aliquid quod p̄ista p̄feras quā mihi inua-
 lidissimo temere defendenda tuendamque cōmendas ē certe
 quin nā id est obsecro quia quāquā sit aliud sensus aliud scientia illud
 tamen non latere utriq̄ cōmune ē ut ipsi homini & bestiae quamuis
 plurimū differant animal tamē eē cōmune ē non latet enī quicquid
 animae apparatus siue p̄temperacionē corporis siue p̄intellegentiae
 puritate atq̄ illud primū sensus hoc autē alterū scientia sibi uindice aut
 manet ergo illa definitio tuta & p̄bata manet uero ubinā ergo de-
 ceptus sum ubi rogauit utrū omne quod non latet sciat tu enī huic roga-
 tioni temere assensus ē nā quid uelles dicere non continuo eē scientia
 siquid non latet sed si ratione non latet cum autē p̄ corpus non latet
 sensū uocari si p̄ se ipsā non lateat corporis passio an ignoras quibusdā
 philosophis & p̄aetis uisum eē ne id ipsum quidē quod mente comp̄hen-
 ditur ad nomen aspirare scientiae nisi tā firma comprehensio sit
 ut ab ea mens nulla ratione queat demoueri accipio ista gratissime
 sed quaeso quō quid sit sensus subtilissime quantum arbitror explica-
 tū ē referem̄ nos ad illā quaestione p̄pter quā hoc explicandū susce-

ceperam attulera omni ego argumenta quotanta probare anima esse quan-
tum ei est corpus eo quod tangente acapite usque ad pedis extremum
police sentit quaquaversum tetigeris atque inde ad sensus definitionem
morarum plenissima sed forte necessario delati sum itaque ipsum frue-
tum tanti iam ostende siplu & omnino atque uberrimum nam totum quodque
rebamus effectum est sicuti sensus est corporis passio per se ipsam non latens ani-
ma quod ut infirmissime teneremus diutius quam velles sermocinatus sum
meministi ne tandem nos comperisset ibi sentire oculos ubi non sunt et
potius ibi pati meministi & illud dedisti nisi fallor nec modo dubitas dan-
dum fuisse animam multo quam totum corpus esse meliorem ac potentiore
hinc uero dubitare nefarium puto age si corpus potest ibi pati aliquid
ubi non est propter quandam cum anima contemperatorem quod oculis
incernendo accidere inuentum est ad eam animam crassa & pingue puta-
mus pro qua ipsi oculi tantum possunt ut ea lateat corporis passio si non ibi
iaceat ubi passio ipsa contingit multum memouit ista conclusio & ita mul-
tum ut omnino stupeam & non solum quid respondeam sed prorsus ubi sim
non inueniam quid enim dicam sensum non esse cum corporis passio per se ipsam
non lateat animam quid erit aliud si hoc non est oculos nihil pati cum uide-
mus absurdissimum est ibi pati ubi sunt ac se ipsos non uident nec ubi sunt
quicquam est preter ipsos non est oculis animam potentiore cum eadem sit
istorum potentia nihil est dementius an hoc dicendum est potentius esse ibi pati
ubi quidque sit quam ubi non sit sed si hoc uerum esset non esset prestantior
uisus ceteris sensibus quid quo dictum aliquo est incidens quippe est amoris
perturbatione cum ibi patiantur oculos ubi sunt neque hoc animam lateat
nec ista passio uisus sed tactus uocetur & tam alia pati oculus possit
& in exanimato corpore quam uis deest anima quam passio non lateat
illud autem quod pati non potest oculus nisi assit anima id est quod uiden-
do patitur hoc solum ibi patitur ubi non est ex quo cui non uideat nullo loco
animam contineri si quidem oculus quod est corpus id tantum non loco suo
patitur quod nunquam sine anima patitur & quid dicitur facta quae
forte nonne istis rationibus confici potest animas nostras non esse incor-
poribus quod si ita est nonne ubi sim nescio quis enim mihi eripit quod ego
ipse anima sum ne perturbare ac magis bono animo factis ista enim
cogitatio & consideratio ad nosmetipsos nos inuitat & quantum licet

auellit a corpore quod aut tibi uisum e non ee anima in corpore uiuentis
 animantis quam qua uideatur absurdum non tamen doctissimi homines
 quibus id placuerit de fuer neq nunc arbitror de ee sed ut ipse intel
 legis res e subtilissima & ad qua cernenda mentis acies satis purgan
 da e nunc attende potius quid aliud afferas quo conuincas anima t
 longam t latam ee t quid eiusmodi na illud argumentu tuum detangen
 do sensu sentis non attingere ueritate nec ualere aliquid ut eam p totum
 corpus tamqua sanguine diffusa ee conuincat ut sua quod afferas nihil
 habes uideamus quaerofiant nihil haberem fortasse nisi recorderer
 quantum pueri mihari soleremus palpitantes laceratru caudas amputa
 tas accero corpore que motum sine animo fieri nullomodo mihi psua
 dero possum neq^{quo} pacto fiat ut nullum sit animae spatium quando p eidi
 diam cum corpore potest intellego possim respondere ac rem & igne
 qua e duo p animae presentia tenentur in corpore terreneo & umido
 ut omnium quatuor fiat temperatio dum post eadem animae obiectum
 ad supne uadunt ac se se expediunt mouere illa corpuscula tanto
 conertacius quanto placere cenciore subito erumpunt de in porro mo
 tu languescere postremo desinere du minus minusq fit quod effu
 git ac deinde totu euolat sed ab hoc me reuocat quod d his hausi oculis
 penserius qua credi potest sed certe non serius qua deberet cum on
 nup in agro eemus liguriae nri illi adulescentes qui tunc mecum
 erant fruidiorum suorum gratia anim aduerterunt humi iacentes
 in opaco loco reptantem bestiola multipede longu dico quen da uer
 miculum uulgo notus e hoc tam quoddica numqua in eo exptus era
 uerso namque quem forte habebat unus illoru animal medium
 p eussit tum ambae partes corporis ab illo uulnere in contraria
 discesserunt tanta pedum celeritate ac nihilo in uecilliore nisi
 quasi duo huiusmodi animalia forent quomiraculo exterriti cauae
 quae curiosi ad nos ubi simul ego & alippius confidebamus alacriter
 uiuentia frustra illa d & aler neque nos paru comoti ea currere
 in tabula quaqua uersum poterant cernobam atque unum ipsoz
 stilo tactu contorquebat sed ad doloris locum nihil sentiente alio
 ac suos alibi motus p agente quid plura temptauim quatenus id
 ualer & atque uermiculu immo ia uermiculos in multas partes con

eidimus ita omnes mouebantur ut nisi a nobis illud factū eēt & compara-
rent uulnera recentia totidem illos separatim natos ac sibi quēque uis-
se crederemus sed tunc ego quod illis adulescentibus dixi cum intenti me
intuerentur tibi nunc dicere uereor iā enī tantū p̄cessimus ut nisi tibi
aliter respondero quod secundū meā causā p̄babiliter ualeat tota nr̄a in-
tenti optam longā munitis sermone ab uno uermicōlo pen & raras sub-
cubuisse uideatur illis autē praecepta ut in studiis sicuti coeperant suū
cursū tenerent ita eos oportunius aliquando ad quaerenda & discenda
ista si res moner & eē uenturos sequae illis descendenti; cū alio ser-
mo inatus sum cum uterque nr̄m p̄ suo quisque modulo recor dar & ur
& coniectar & & quaerer & si exponero uelim longe plura nob̄ dicen-
da sunt quā ab ipso principio tantis ambagibus atque anfractib; dictas
non apud te tamen tacebo quod sentio nisi mihi tunc multa iā nota eēt
de corpore de specie quae in e corpore de loco de tempore de motu quae
quae subtilissime atq; abtrusissime p̄pter hanc ipsā quaestione disse-
runtur addandā palmā his qui corpus eē animā dicunt declinare m-
quā p̄pter te ut possum & iā atq; & iā mōnto ne temere aut in libris aut
in disputationes loquacissimorū hominū nimiumque sensibus his cor-
poreis credentium te precipites donec corrigas firmesque uestigia
quae usq; ad ipsū dñm animā ducunt ne ab illo secer & sissimo & tranquillis-
simo mentis habitaculo a quo nunc dum haec incolit peregrinata ē stu-
diis facilius & laboribus quā inertia desidia quae uertaris nunc aut
accipe contra illud quod ut sentio multū moueris non quod robustus demul-
tis sed quod breuius neque quod mihi p̄babilius quā cetera sed quod tibi ap-
tius eligere potui die oro te quā citissime potest primum illud dico si
maxime causa lateat cur in concisione quorundā corporū illa contin-
gant non continuo nos hoc uno ita p̄turbari oportere ut tam multa
quae superius luce clariora tibi uisafunt falsa eē arbitremur fie-
ri enī potest ut huius rei causa nos lateat quae t̄ humanae naturae
occultata ē t̄ sit alicui homini cognita nec ista a nob̄ interrogari pos-
sit aut & iam hoc ingenio simus ut satis nob̄ facere interrogatus non
possit num quin nam ex eo quae quid ex contraria parte firmissimā
didicimus ac uerissimum eē confitemur tibi in nob̄ atq; extorqueri
deceat atqui si illa maneant integra quae interrogatus certa

& indubita eē respondiſa nihil ē quod iſtum uermiculum pueriliter
 m&uamus quā quā uiuacitatis & numeroſitatis ei cauſa non ualeamus
 afferre ſi enim apud te de aliquo fixū immotumque conſtaret qd̄ eēt
 uir bonus eumque in Latronū conuiuio quoſpſe querere dep̄ hende
 res atq; aliquo caſu ante quā abſte poſſet interrogare morer̄ & ur̄ quam
 libet cauſa putares potius illius cum ſceleratis coniuictione atq; conuiu
 um dē ſite ſemp̄ Latere & quā ſcleris & ſocietatis cur̄ ego non cum tā mul
 tis agumentis ſuperius editis atq; abſte firmiſſime comprobatis planū tibi
 factum ſit non loco animā contineri atque ab hoc nullius eēt talis quantitas
 qualem in corporib; cernimus aliquā ſuſpicari eēt cauſa cur̄ non nullum
 animal concuſum in omnibus partibus uiuat non eā tam quod cum corpore
 anima concuſa potuerit qua ſcere perire non poſſumus quaerenda non ē
 potius uera quā falſa. credenda deinde quaero abſte utrum putes in uer
 bis nr̄is aliud eēt ipſū ſonū aliud quod ſono ſignificat̄ ego utrūq; idem puto
 dic mihi ergo ſonus ipſe unde p̄cedat cum loqueris quis dubitet̄ ame p̄ce
 dere abſte ergo ſol p̄cedit dū nominas ſolem de ſonome non de re ipſa
 interrogata aliud ergo ſonus ē aliud res quam ſignificat̄ ſonus tu autem
 utrumque idē dixeras age uā concede aliud eēt ſignificantē ſonū aliud
 rem quae ſignificatur̄ dic ergo utrū poſſes ignarus Latine lingue nomi
 nare in loquendo ſolē ſi non intellectus ſolis p̄cederet̄ & ſonum nullomo
 do poſſem quid ante quam ipſum nom̄ ore p̄cedat ſi uolens id enuntiare
 aliquam diu te in ſilentio teneas nonne in tua incognitione manet̄ quod
 expreſſa uoce alius auditurus ē manifeſtū ē quid cum ipſe ſol tanta
 magnitudinis num illa notio ei quā cogitatione ante uocē tenes aut
 longa aut lata aut quid ei mochi uideri poteſt nullomodo age uam dic
 mihi cum ore ipſū nomen erumpit duo atq; id ego audiens ſolē cogito
 que tu ante uocem & cum ipſa uoce cogitaſti & nunc fortaiſſe ambo co
 gitamus nonne tibi uidetur̄ nom̄ ipſum uelut accipiſſe abſte ſigni
 ficationē quā ad me p̄ aures reportat̄ & uidetur̄ cum ergo nomen ipſū
 ſono & ſignificatione conſtat̄ ſonus aut̄ aud aures ſignificatio ad mentē
 p̄tinet nonne arbitrariſ in nomine uelut in aliquo animante ſonu
 eēt corpus ſignificationē aut̄ quaſi animā ſoni nihil mihi uidetur̄
 ſimilius attende nunc utrū nominis ſonus p̄ litteras diuidi poſſit
 cum anima ei id eſt ſignificatio non poſſit ſiquidem ipſa ē quā pau

lo ante in nra cogitatione nec lata nec longa respondisti tibi uideri
prorsus assentior quid cum pliteras singulas sonus ille diuiditur uideri
tibi significatione illa retinere quomodo possunt singulae litterae
significare quod nom quod ex his constat significat ac cum p dita sig
nificatione disceptus in litteris sonus e num aliud putas ee factum
qua dilaniato corpore discessisse anima & quasi morte quandam
nominis contagisse non solum assentior sed ita libentur ut nihil me ma
gis in hoc sermone delectauerit si ergo satis p se existo in hac similitu
dine quomodo possit dissecto cor pore anima non secari accipe nunc
quomodo frustra ipsa corporis cum anima non secata sit uiuere possint
ia em concessita & recte ut opinor significatione quae quasi anima
soni e dum nom editur p se ipsa nullo pacto diuidi posse cum ipse
sonus quod uelut corpus ei e possit sed in solis nomine ita soni e
facta diuisio ut nulla pars eius significatione aliqua retineret
itaque illas litteras dilacerato corpore nominis tamqua & anima
membra id e significatione carentia considerabamus qua ob rem
si aliquod nomen inueniremus quod diuisu queat & ia singulis par
tibus quippiam significare concedas oportet & non omni moda uelut in
morte tali praecisione facta ee cum tibi membra separatim consi
derata quod libet significantia & quasi spirantia uidebuntur
conceda omnino & ut & ia id ipsum sonus flagito accipe na du uici
na solis attende decui nomine superius egim lucifer mihi occurrit
qui pfecto inter secunda & tertia syllaba scissus non nihil priora
partes significat cum dicimus luci & ideo in hoc plus qua dimidio
corpore nominis uiuit extrema & ia pars habet anima na cum
ferre aliquid iuberis hanc audis quiem posses obtemperare si quis
tibi dicit & fer eodico si nihil significat & fer quod cum additur
luci lucifer sonat & significat stellam cum aut demitur non nihil
significat & ob hoc quasi & in & uita cum au locis & tempus sit
quibus omnia quae sentiuntur occupantur t potius quae occupant
quod oculis sentimus p locum quod auribus p tempus diuiditur ut
em uermiculus ille plus loci totus quam pars eius occupat ita maio
rem temporis mora tenet cum lucifer dicitur qua si luci tantum
modo dicitur & ur quare si hoc significatione uiuit in ea diminu

76
tione temporis quae diuisio illo sono facta est cum eadem significatio di-
uisa non sit non enim ipsa tempus distendebatur sed sonus ita existiman-
dum est secto uermiculi corpore quamquam in minore loco pars eo ipso quo
pars erat uiueret non omnino anima secta nec loco minorem esse facta
licet integri animantis membra omnia per maiorem locum porrecta simul
possiderit non enim ipsa sed corpus quod ab eadem agebatur tenebat sicut
illa significatio non distenta per tempus omnes tam hominis litteras suas
moras haec tempora possidentes tunc anima uerat atque compleuerat
haec similitudine interim contentus sis prolo qua te sentio delectatum
quae aut subtilissime de hoc disputari possunt ita ut non similitudinibus
quae plerumque fallunt sed rebus ipsis satis fiat ne in presentia exspec-
tes nam et concludendus est tam longus sermo et multis aliis quae tibi desunt
animus ad haec intuenda et perspicenda percolendus est ut possis intelle-
gere liquidiissime utrum quod a quibusdam doctissimis uiris dicitur ita
se se habeat anima per se ipsam nullomodo sed tamen per corpus posse
partiri nunc accipe a me si uelis et potius recognosce per me quanta sit
anima non spatio loci ac temporis sed diu ac potentia nam ita si memini
propositum ac distributum iam diu nobis est de numero uero animarum nescio
quid tibi respondeam cum hoc ad istam quaestionem pertinere putaueris
citius enim dixerim non esse omnino quaerendum aut certe tibi differen-
dum quam tamen numerum ac multitudinem non pertinere ad quantitatem tamen
uoluntate quaestionem modo a me tibi posse expediiri si enim dixerim unam esse
animam conturbaris quod in altero beata est in altero misera nec una
res simul et beata et misera potest esse si una simul et multas dices
et ridebis nec mihi facile unde tuum risum comprimam subprelo si
multas tantum modo esse dixerim ipse me ridebo minusque me mihi dis-
plicente quam tibi perferam audi ergo quod ex me bene te audire pos-
se polliceor quod uero aut ambobus aut alteri nostrum ita onerosum est
ut fortasse oprimat ne subire aut imponere ueliseedo proorsus et
quod tibi congruenter mecum uideatur agi posse quantum ualeat ani-
ma exspecto ut exponas outina doctissimum aliquem neque id tantum
sed etiam eloquentissimum et omnino sapientissimum perfectum hominem
de hoc ambo interrogare possim quo ille modo quid anima in cor-
pore ualeat et quid in se ipsa quid apud deum cum mundissima proxima est

Quinquo habet sumum atq. omne suum bonum dicendo ac disputando explicat
et nunc aut cum mihi ad hanc rem desit aliis audeo tamen tibi non deesse
sed hoc mercedis est quod dum qui dicitur anima indoctus expectatio quod ipse
ualeat securus experior in primis tam ibi amputem latissimum quandam &
infinitam expectationem neme de omni anima dicitur putes sed tantum
de humana quam sola curare debemus si nobis & ipsi curae sumus. Haec
igitur primo quod cui uis animi aduertere facile est corpus hoc terrenum
atq. mortale presentia sua uiuificat colligit in unum atq. in uno tenet
disfluere atq. contabescere non sicut alimenta per membra aequaliter
suis cuique redditus distribuit facit congruentia ei modumque conser-
uat non tantum in pulcritudine sed & in incrementis atq. gignendo
sed haec homini & cum arbutis communia uideri queunt haec enim
& dicimus uiuere in suo uero quidque illorum genere custodiri aliter
cere gignere uidemus ac facimus. Ascende itaque alterum gradum
& uide quid possit anima in sensibus ubi euidentior manifestior que
uita intellegitur non enim audienda est nescio qua impietas rusticana
plane magisque lignea quam sunt ipse arbores quibus patrocini
prebet quaedam dolore uita quando uia decerpitur & non solum sen-
tire ista cum ceduntur sed & uideri atq. audire credit de quo er-
rore sacrilego aliud est differendi locus nun quod insitueram intende
quae sit uis animae in sensibus atq. in ipso motu manifestioris animantis
quorum nobiscum his quae radicibus fixa sunt nulla potest esse communio
intendit se anima intactum & leo calida frigida aspera lenia du-
ra mollia leuia graua sentit atq. discernit. deinde innumera-
biles differentias saporum odorum sonorum formarum gustando olfan-
tando audiendo uidendoque diiudicat atq. in his omnibus ea quae se-
cundum naturam sui corporis sunt ascessit atq. appetit reiecit fugitque
contraria remouet se a sensibus certo interuallo temporum & eorum
motus quasi per quasdam ferias reparans imagines rerum quas per eos
hauit secum certam & multipliciter uersat & hoc totum est sensus
& somnia saepe & in gestando ac uagando facilitate motus delectat
& sine labore ordinat membrorum conuulsione pro copulatione sexus
agit quod potest atq. in duplici natura societate adque amore
mollitur unum foetibus non iam gignendis tantum modo sed & in fouen-

non magnus saepe uero uehementissimus n̄ magn' cum robustissime cre-
ditur n̄ uidere hoc utrum sit uerū non nisi purgatae animae licet tan-
ti di puidencia iustitiaque gubernari omnia ut nulli mors inique acci-
dere possit & iā sic forte iniquus intulerit; uehementer autē formidat
mors in hoc iā gradu cum & illud eo creditur infirmius quo sollicitius
quaerit & eo ipso minus uidetur quo tranquillitas ppter mēta minor ē.
in uesugandis obscurissimis rebus p̄ necessaria; deinde quo magis ac-
sentit anima eo ipso quod p̄ficit quantum intē sit inter purā & conta-
minatā eo magis tamē ne disposito isto corpore minus eā d̄s possit
quā se ipsa ferre pollutā nihil autē difficilius quā & metuere mor-
te & ab inlecebris hui mundi sicut pericula ipsa postulant tempera-
re. tanta ē tam anima aut d̄i hoc possit adiuuante sane iustitia su-
mi ac ueridi qua haec uniuersitas sustentat & regitur qua d̄i factum ē
ut non modo sint omnia sed ita sint ut omnino melius eē non possint;
cui se se inope se tam difficili mundationis suae adiuuandam & per-
ficiendā piissime tutissimeq; cōmittit. quod cū effectū erit id est
cum fuerit anima ab omni tabe libera amaculis quae diluata se-
demque in se ipsa laetissime tenet & nec omnino aliquid metuit
sibi aut ulla sua causa quaequā agitur. .41.

¶ **Q**uī ergo iste quintus gradus aliud ē enī efficere aliud tenere
puritate & alia p̄sus actio quae se inquinatā r̄ & integrat alia qua
non patitur serursū inquinari in hoc gradu omni fariā concipit
quanta sit quod cū ceperit tum uero ingenti quadā & incredibili
fiducia p̄git in d̄m id est in ipsā contemplatione ueritatis & illud
ppter quod tantū laboratum ē altissimū & secretissimū premii
sed haec actio id est app̄ditio intellegendi ea quae uerae si-
meq; sunt sumus aspectus ē animae p̄fectiore meliorem rec-
toremque non habet. .42.

¶ **S**extus ergo erit istae actionis gradus aliud ē enī mundam ocu-
lū ipsum animae ne frustra & temere aspiciat & praouideat
aliud ipsā custodire atque firmare sanitatē aliud iā serenā
atq; rectū aspectū in id quod iudicandū ē dirigere quod qui prius
uolunt facere quā mundati & sanati fuerint ita illa lucere
uerberantur ueritatis ut non solum nihil boni sed & iā mali plu-

rimū in ea putantes se atq. ab ea nom̄ ueritatis ad iudicent. & cum qua
 dē libidine & uoluptate miserabili in suas tenebras quas corū morbus
 pati potest medicinae malae dicentes refugiant unde diuino affla
 tu & prorsus ordinatissime illud a pph & dicitur: Cor mundū crea
 in me dē & spm̄ rectū renoua. In uisceribus meis sps̄ om̄i rectus ē credo
 quos fit ut anima in ueritate quierenda deuiare atque errare non
 possit qui p̄fecto in ea non fauratur nisi prius cor mundū fuerit hoc ē
 nisi prius ipsa cogitatio ab omni cupiditate ac fete rerū mortalium
 sese cohibuerit & reliqua uerit.

.vii.

Jā uero in ipsa uisione atque contemplatione ueritatis qui septim̄
 atq. ultimus animae gradus ē neq. iam gradus sed quaedā mansio quo
 illis gradibus puenitur quae sunt gaudia quae p̄fectio sumi & ueri
 boni cuius serenitatis atq. aeternitatis afflatus quid ego dicā dixer
 haec quantum dicenda eē iudicauerunt magnae quaedā & incōpa
 rabiles animae quas & dīa uidisse ac uidere ista cre dimus illud pla
 ne nunc ego audeo tibi dicere si nos cursū quē nob̄ dē imperat &
 quē tenendum suscepimus constantissime tenuerim puenituros
 p̄ uirtutē dī atq. sapientiā ad sumā illā causā t̄ sumum actorem
 t̄ sumū principium rerū omniū t̄ si quo alio modo restant a congru
 entius appellari potest. quo intellecto uere uidimus quā sint
 om̄a sub sole uanitas uanitatum uanitas enī ē fallacia uanitates
 autē t̄ falsi t̄ fallentes. t̄ utrique intelleguntur licet tam dī noscere
 quantum inter haec & ea quae uere distat & quae amodū tamen dīa
 ista omnia dō auctore creata sint & in illorū comparatione nulla
 sint p̄ se autem considerata uia atque pulchra. Tunc agnosce mus
 quam uero nob̄ credenda imperata sint quamque optime ac sa
 luberrime apud matrē a ecclesia nutriti fuerimus quae uer sit uti
 litas lactis illius quod apostolus paulus paruulis se potum deditisse praes
 dicauit quod alimentū accipere cum quis a matre uā grandis ē puden
 dū resp̄dere cum opus ē miserā dum resp̄dere aliquando aut
 oclisse sceleris & impietatis tractare aut a dispensare cōmodae
 laudis & caritatis plenissimū ē uidebimus & dīa naturas huius cor
 porae tantas cōmutationes & uicissitudines dum diuinis legib;
 feruit ut ipsā & dīa resurrectionē carnis quae partim t̄ dīus par

tim omnino non creditur ita certa teneamus ut certius nobis non solem
cū occiderit orturū iā uero eos qui ad exemplū salutis nr̄ae ac primicias
a filio dī potentissimo aeterno incommutabili susceptū hominē eundemq.
natum eē de uirgine cetera quae huiusmodi miracula inrident
Sic condemnem tamquā eos pueros qui cum pictore ppositis talib; quas in
tueatur pingentē uiderint non putent hominē pingi posse nisi aliā
picturā qui pingit aspexerit. Tanta autē in contemplanda ueritate
uoluptas ē quantacumque ex parte eā quisque contemplari potest
tanta puritas tanta sinceritas tam indubitanda rerū fides ut neque
quicquā praeter eā si se se aliquando aliquis putet cum sibi seire uidebat
& quominus impediatur anima toti tanta inherere ueritati morsq;e
anteam & uebatur. id est ab hoc corpore omnimoda fuga & elapso
psūmo munere desiderat. Adhuc quanta sit animae uis ac poten
tia quod ut breuiter colligā quē a modum fatendum ē animā huma
nā non eē quod dī ē ita praesumendum nihil inter omnia quae creantur
dō eē ppinquius. Ideoq; diuinae ac singulariter in ecclesia catholica
traditur. Nullā creaturā colendum eē animae libentius enī loquor
his uerbis quibus mihi haec insinuata sunt sed ipsū tantummodo rerū
quae sunt omnium creatorē ex quo omnia p quē omnia in quo omnia id
incommutabile principium incommutabile sapientia incommutabile
caritate unū dī uerū atq; pfectum qui numquā non fuerit numquā
non erit numquā alter fuerit numquā aliter erit quoniam nihil sit secre
tius nihil presentius qui difficile inuenitur ubi sit difficilius ubi non
sit cum quo eē non omnes possunt & sine quo eē nemo potest & si
quid de illo incredibilius conuenientius tam atq; aptius homines dice
re ualemus. hinc ergo solus dī animae colendus neq; discerere
neque confusae quicquid enī anima colit ut dī necesse ē ut me
lius eē quā se ipsa putet animae autē natura nec terra nec maria
nec sidera nec luna nec sol nec quicquā omnino quod tangi aut his
oculis uideri potest. Non denique ipsū quod uideri a nob; nō potest
caelū melius eē credendum ē immo haec omnia longe deteriora eē
quā ē quae libet anima ratio certa conuincit. Si modo eā amato
res ducentē p insolita quaedā & ob hoc ardua constantissime
atq; obseruantissime sequi audeant si quid uero aliud ē in rerū

in rerū natura præter ista quæ sensib; nota sunt & præter quæ aliquod
spatium loci optinēt quibus omnibus præstantiorē animā humanam
eē diximus siquid ergo aliud ē eorū quæ dī creavit quiddā ē deterius
quiddā par deterius ut anima peccoris par ut angeli melius aut nihil
& si quando ē aliquid horū melius ac peccato ei fit non natura quod
men non usque adeo fit deterior ut ei peccoris anima præferenda
aut conferenda sit. Dī igitur solus ei colendus ē qui solus ei ē auctor
homo aut quilibet alius quā quā sapientissimus & perfectissimū præter
quælibet animarationis compos atq; beatissima amanda tantū modo
dēmitanda ē ei q; merito atq; ordine quod ei congruit deferendū
nā dñm dñm tuum adorab; & illi soli serues. Errantibus uero cognatis
animis & laborantib; quantum licet atq; præceptū ē opem ferendam
eē sciamus ita ut hoc ipsum cum bene agitur dñm p nos agere intellē
gam neq; quicquā nob; proprium uindicemus inanis gloriæ cupiditate
decepti quo uno malo a sumo inima demergitur. Neque uicis oppres
sos sed ipsa uicta neque peccantes sed ipsa peccata oderim;. Omnib;
enī subuentum uelle demus & uā quinos leser; aut ledere aut omnino
ledi uolunt. Haec ē uera haec ē perfecta haec sola religio p quā dō re
coniliari p tū dē ad anima de qua quaerim; magnitudinē quæ se liber
tate dignā facit. Nam ille ab omnib; liberat; cui omnibus seruire ut
lissimum ē & in eui seruiuo placere pfecte sola libertas ē. Sed u
deo me pene excessisse in accus; ppositi mei ac sine ulla interroga
tione tā diu multa dixisse neq; id me puenit & nā cum sint ista p
tā multas ecclesias scripturas disp;sa quā quā ea non cōmode colle
gisse uideamur plene tam intellegi nequeunt nisi quisque in illo
rerū septem quarto gradu fortiter agens pietatemque custodiens
& ad ea p;pienda sanitatē ac robur comparans inquirat omnia
singulatim diligentissime ac sagacissime nā neque illis omnibus
gradibus in ē distincta & p;pria p;lebritudo quos actus melius ap
pellamus quaerimus quippe de animae potentia & fieri potest ut
haec omā simul agat sed id sibi solum agere uideatur quod agit
cum difficultate aut certe cum amore agit enī hoc multo quam cē
tera attentior; ascendentibus igitur sursum uersus primus actus
docendi causa uocatur animatio secundus sensus tertius ars quær

tus uirtus. quintus tranquillitas. sextus ingresio. septimus contempla-
tio; possunt & hoc modo appellari. de corpore. p. corpus. circa corpus.
ad seipsa. in seipsa. ad dm. apud dm. possunt & sic pulchre. de alio.
pulchre p. aliud. pulchre circa aliud. pulchre ad pulchrum. pulchre
in pulchro. pulchre ad pulchritudinem. de quibus omnibus postrequi-
res siquid uidebitur. aperiendum nunc ideo uolui totiens ista signa
reuocabilis ne te moueat cum aliis alii nominibus eadem uocant aut
aliter. & uia partuntur. & ob hoc aut illa aut ista impbes in nume-
rabilibus eni modis eadem res & appellari & diuidi possunt rectissi-
me ac subtilissime. sed in tanta copia modorum utitur quisque quo se
congruenter uti existimat. Dignus sumus & uerus lege inuolabili
& incorrupta qua omne quod condidit regit. subicit animae corpus.
animam sibi. & sic omnia sibi que in nullo actu ea deserit. siue poena. siue p-
mio; id eni iudicauit ee pulcherrimum ut ee que quid e quo quomodo
e. & ita naturas gradibus ordinat. ut considerantes uniuersita-
te nulla offenderet ex ulli parte deformitas omnisque animae
poena & omne premium conferrit. semper aliquid p. portione iustitiae
pulchritudini dispositionique reru omniu. datum e eni animae
liberum arbitrium quod qui nugatoris rationationibus; labe facta reconant
usq. adeo ceci sunt ut ne ista ipsa quidem bona atq. sacri lega. propria
uoluntate sedicere intellegant nec tam ita liberum arbitrium animae
datum e ut quod libet e moliens ulla parte diuini ordinis legisque p-
turbat datum e eni a sapientissimo atq. inuictissimo totius creaturae
suae dno sed ista ut uidentia sunt uidere. paucoru e neque ad hoc
quisquam nisi uera religione fit idoneus; e eni religio uera quae in
clo anima unde se peccato uelut abruperat. reconciliatione religat
innectit ergo animam in illo actu tertio atq. incipit ducere. purgat
in quarto. reformat in quinto. intro ducit in sexto. pascit in septimo.
atq. hoc fit alia scilicet alia tardius ut quae quae amore ac meritis
uolens omnia tamen ds iustissime moderatissime pulcherrime
facit quo quomodo sese habere uoluerint de quibus facit. iam uero
& uia pueroru infantium consecrationes quantum p. sint obscurissi-
ma quae scio e non nihil tamen p. deo credendum e inueni & hoc
ratio cum quaeri oportuerit quamquam & uia multa iam diu quae

renda tibi potius aliquando quã cognoscenda ptulerim quod si & utilis
 sine sic luce pietate requirantur quae cum ita sint quis e qui ius
 te stomachi & ut quod agendo atq; amministrando corpori anima
 data sit cum tantus & tam diuinus rerũ ordo coniecti melius non pos
 set. Aut quae tendum putat qualis in hoc mortali & fragili corpo
 re efficiatur cum & in morte ppter peccatũ iure contrusa sit. Et
 uirtute hie & uia possit excellere aut qualis post hoc corpus futura
 sit cum & poena mortis necessario manere habeat manente peccato
 & unã tui pietati sit ds ipse idest ipsa ueritas premiũ quare iã si pla
 ceat longum sermonẽ terminemus aliquando & implendis di
 praecipis uigilantissime & religiosissime opera demus non eni
 alia fuga detantis malis si quid autem obscurius ame dictum e qua
 uelles facito ut memoriae mandatu alius oportunius requiras neque
 eni de erit nob quarentibus se quide sup magister e omnium
 ego uero & haec oratione tua ita sum affectus ut eã interpellare
 nefas putaueri & si tibi modus sermonis hic placet tres quae illae
 quae stiones quae remanebant tam breuiter pstringendae in pre
 sentia uisae sunt ceclã iudicio tuo ut deinceps tã magnis rebus inues
 tigandis non modo tempus ppter tuas occupationes sed & uia me
 ipsũ oportuniorẽ obseruabo. **EXPLICIT DE QUANTITATE ANIMAE**
INCIPIT AD DARDANU

Fateor mi dilectissime dardane in inferior mihi in caritate xpi
 quam in huius seculi dignitate litteris tuis tardius respondisse
 quam debui cuius rei causas nollem quaereres ne molestus me feras
 diutius excusante quã ptulisti tardius rescribente cum ego te mali
 offensionem meae facile ignoscere quã de me a defensione iudicare
 quaecumque causae illae fuerint crede nullum tui apud me ee
 potuisse contemptum immo eni ueroctissime rescripsisse fite
 contempisse ne modo qui a tandem aliquando rescripsi ideo
 facti dignũ aliquid te lectore molitus su & quod merito possim
 tuo nomine pnotare sed rescribere ut cumque iã malui quã pati
 & hanc ueritate me huius officii debitore transire nec tua me
 dignitas terruit fecitq; eunctante cum sit humanitas tua gra
 uior quã suspectior sed ante magis amo hinc difficilius unde